

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Katedra českého jazyka a literatury

Bc. Michaela Matušínková

3. ročník – kombinované studium

obor: USPP-UČJ

**UPLATNĚNÍ GRICEOVÝCH KOMUNIKAČNÍCH MAXIM A MAXIM
ZDVOŘILOSTI V DISKUSNÍCH POŘÁDECH**

Diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Jana Adámková, Ph. D.

OLOMOUC 2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci „Uplatnění Griceových komunikačních maxim a maxim zdvořilosti v diskusních pořadech“ vypracovala samostatně pod odborným vedením a uvedla jsem veškeré literární prameny, které byly během této práce použity. Zároveň souhlasím se zveřejněním této práce jak v tištěné, tak v elektronické podobě.

V Olomouci dne 9. 4. 2018

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Mgr. Janě Adamkové, Ph. D. za odborné vedení a podporu při tvorbě diplomové práce a za mnoho podnětných informací týkajících se zvolené problematiky.

OBSAH

Úvod	5
1 Verbální komunikace	6
1.1 Teorie	6
1.2 Obsahová a vztahová rovina komunikace	7
1.3 Strategie verbální komunikace	8
2 Pragmatika	10
2.1 Vymezení pragmatické lingvistiky	10
2.2 Okruhy zkoumání pragmatické lingvistiky	11
2.2.1 Teorie mluvních jednání	11
2.2.2 Jazyková hra	12
2.2.3 Lokuční, ilokuční, perlokuční akt	13
2.2.4 Interakční podmínky	13
2.2.5 Presupozice	13
2.2.6 Implikatury – kontextové náznaky	14
3 Kooperační princip	16
3.1 Asertivita	16
3.2 Griceovy komunikační maximy	18
3.2.1 Kategorie Kvantity:	18
3.2.2 Kategorie Kvality:	19
3.2.3 Kategorie Relevance:	19
3.2.4 Kategorie Způsobu:	19
3.3 Porušování kooperačního principu	22
3.3.1 Strategie porušující maximu kvality:	22
3.3.2 Strategie porušující maximu kvantity:	24
3.3.3 Strategie porušující maximu relevantnosti:	24
3.3.4 Strategie porušující maximu způsobu:	25
4 Zdvořilostní princip	27
4.1 Leechovy zdvořilostní maximy	27
4.1.1 Maxima velkorysosti	28
4.1.2 Maxima souhlasu	29
4.1.3 Maxima skromnosti	29
5 Manipulativní princip	33
5.1 Konfliktní komunikace	35
5.2 Konfliktotvorné prostředky	35
Shrnutí teoretických poznatků	37
Metodologie	38
6 Diskuzní pořady	39
6.1 Otázky Václava Moravce	39
6.2 Máte slovo s M. Jílkovou	40
7 Analýza diskuzních pořadů	41
7.1 Otázky Václava Moravce (1)	41
7.2 Otázky Václava Moravce (2)	44
7.3 Máte slovo s M. Jílkovou (1)	48
7.4 Máte slovo s M. Jílkovou (2)	52
Závěr	58
Seznam zkratk	60
Použitá literatura	61
Přílohy	
Anotace	

ÚVOD

„Nejdůležitější věcí v komunikaci je slyšet, co nebylo řečeno nahlas.“

Peter Drucker

Každý člověk ke svému životu potřebuje komunikaci. Nejlépe se cítíme, když partner s námi spolupracuje, jsme na „stejně vlně“. Někdy se nám však stává, že z odpovědi jsme spíše zmateni a žádáme vysvětlení, z některých jsme dokonce rozhořčeni, a proto nechceme v další konverzaci pokračovat. S rozhovory se dnes nesetkáváme jen v osobním životě, ale také v médiích, kde je můžeme sledovat, poslouchat v rámci diskuzí nejrůznějšího druhu. K lepšímu porozumění nám pomáhají komunikační principy, kterým se budeme více věnovat v této diplomové práci.

V diplomové práci se budeme nejprve zabývat verbální komunikací a pragmatikou. Nejdůležitější části se věnují kooperačnímu, zdvořilostnímu a manipulativnímu principu. Ke kooperačnímu principu jsme připojili i asertivní chování, o které se právě tento princip opírá.

Cílem práce je zjistit uplatnění komunikačních maxim a jejich dodržování či porušování v diskuzních pořadech. Na analýzu diskuzních pořadů se zaměříme v praktické části. K empirickému výzkumu nám budou sloužit vybrané díly politických diskuzí, jež představíme v úvodu praktické části. Abychom správně uplatnili komunikační principy, věnujeme se jim podrobně v teoretické části.

Nejpřínosnějšími publikacemi pro nás byly *Studies in the Way of Words* a její stať *Logic and Conversation* od Herberta Paula Grice a kniha *Sémantika&Pragmatická lingvistika* autorek Machové Svatavy a Švehlové Mileny.

1 VERBÁLNÍ KOMUNIKACE

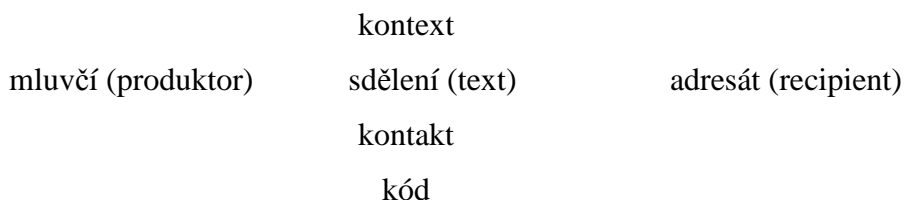
1.1 Teorie

Jazyk lze popsat z hlediska systémového: **langue** - jazyk chápaný jako systém (sem patří základní pravidla kódu, platná ustanovení pro jazykové společenství), tak z hlediska komunikační činnosti; **parole** - mluvení, mluva, aktuální událost, akt přechodný a pomíjivý. Na rozdíl od uzavřené řady znaků má produkce výpovědi nekonečné množství. Dichotomie langue – parole je srozumitelná ve vztahu k nejobecnějšímu pojmu **language**, který označuje obecnou schopnost jazyka a umožňuje jeho realizaci v mluvě.

Jazykový systém reguluje výpovědi z hlediska formálního, sémantického a pragmatického. (Machová a Švehlová, 2001)

Verbální komunikace vždy probíhá v určité komunikační situaci, kterou můžeme charakterizovat konkrétními mimojazykovými složkami.

Roman Jakobson ukazuje schéma, jaké složky zahrnují komunikativní situaci, přitom se soustředil na její strukturní i funkční model:

Kontextem se míní kontext jazykový i nejazykový, sdělením vlastní informace, kontaktem druh styku partnerů, kódem pak užitý jazyk.

Těmto složkám komunikace odpovídají jednotlivé komunikativní funkce přirozeného jazyka:

- **emotivní** funkce slouží k vyjádření mluvčího, zvl. jeho emocí;
- **konativní** (direktivní, apelová) funkce slouží k manipulaci s adresátem, k jeho ovlivnění, aby něco vykonal/nevykonal;
- **poetická** funkce slouží především ke zdůraznění souhry formy a obsahu sdělení;
- **kontaktová** (fatická) slouží k navázání, udržení kontaktu s adresátem;
- **metajazyková** (metakódová) funkce slouží k přenesení důrazu na vlastní formu řeči. (Machová a Švehlová, 1996)

Komunikační řečové chování je specifická činnost spočívající v produkci a recepci znaků. Zahrnuje víc než pouhou výměnu informací. Řečová komunikace představuje část sociálního jednání, jež zahrnuje sociální, komunikační a jazykové normy a znalosti o světě. Pravidla řečového chování umožňují člověku řečovou komunikaci ve společnosti, kdy komunikaci nevnímáme jako něco „vnějšího“, co existuje vedle a vně jazyka, ale jazyk je chápán jako něco „vnitřního“.

Lidská komunikace je založena na vzájemné interakci, jejímž přirozeným východiskem je interpersonální (meziosobní) komunikace. Každá komunikace je zprostředkována: **znakově** (verbálním a neverbálním kódem); **sociální strukturou**, zvl. sociálními normami a rolemi a **cílovou hodnotou**. Tyto momenty se prolínají a podmiňují.

Úspěšnost interakce si vyžaduje pochopení záměru komunikantů, ale i typu vhodného jednání a vlastností partnerova vědomí (např. jeho zvědavost). V průběhu řečové komunikace (resp. dialogu) nejde jen o přímé odpovědi, reakce na repliky partnera, ale také o vyžadování bližšího vysvětlování, o hledání vhodnějších vyjadřovacích prostředků, resp. o hledání vyhybové nebo nepřesné odpovědi. Do interakce vstupujeme v nějaké sociální roli; role jsou založeny na očekávání návykového a konvenčního komunikačního jednání v různých kontextech.

Rysy odlišující komunikaci od interakce:

Komunikace - přenos významu zprostředkovaný kódem/strukturovaným souborem znaků (verbálním, suprasegmentálním, neverbálním; melodií, barvou, tvarem, signálními praporky apod.).

Interakce - záměr mluvčího: tedy to, co chce kódem (slovem, gestem, obrazem atd.) sdělit, co znakově vyjádřený význam zprostředkovává.

1.2 Obsahová a vztahová rovina komunikace

Neverbálním i verbálním chováním sdělujeme nějaký obsah. Propozice i forma výpovědi závisí na vztahu mezi partnery. Všechny odstíny vztahu se týkají jednoho či mnoha z těchto sdělení: *takhle se vidím já, ..., takto vidím tebe, ... takto vidím, že mě vidíš ty* atd.

Chování přímo pozorujeme, zatímco vztahy účastníků buď známe, nebo je z chování vyvozujeme či odhadujeme, např. zda je poji vztahy dobré/špatné,

uvolněné/napjaté, sociální rovnosti/nerovnosti apod. Z jednání obtížně určujeme, co je pravé, nepředstírané (autentické) a naopak co se hraje, simuluje, kamufluje. Lidé předstírají mj. i proto, aby jejich skutečné vztahy nevyšly najevo, protože by to mohlo uškodit např. jejich pověsti, příslušnosti k nějaké skupině apod. V řeči lze nejčastěji kamuflovat verbálními strategiemi – mlžením, lhaním atd.

Neřekne-li nikdo z účastníků v dialogu ani slovo, ať už z pozitivních, nebo negativních motivů, vstupuje do interakce a komunikuje (např. užitím neverbálních prostředků atd.). Následkem nemožnosti nekomunikovat je to, že všechny situace, kterých se účastní dvě nebo více osob, jsou interpersonální.

V sociální interakci platí premisa, že není možné se nějak nechovat, tzn. není možné nekomunikovat. Řečové i neřečové chování funguje jako významnotvorný prvek komunikace: aktivita, neaktivita, slova, absence hovoru či jeho substituce činem („odchod středem“, prasknutí dveřmi), absence partnerovy pozornosti atd. Komunikace nevzniká jen tehdy, je-li záměrná, úspěšná či vědomá, tzn. nastane-li vzájemné pochopení. Jakákoli forma komunikace odráží (záměrně nebo bezděčně) vztah k adresátovi.

Tuto premisu zachovává i narušená komunikace. (Machová a Švehlová, 2001)

1.3 Strategie verbální komunikace

Komunikační strategie (komunikační postupy) lze chápat jako společensky obvyklé myšlenkově – komunikační operace – postupy, které určují konkrétní (kompoziční, tematické, architektonické a jazykové) ztvárnění výpovědi a které jsou primárně zaměřeny na adresáta. (Machová a Švehlová, 1996 str. 121)

Strategie těsně souvisejí jak s produkcí, tak s interpretací výpovědi/textu.

Komunikační jednání produktora je vždy zaměřeno na dosažení předpokládaného cíle komunikace, kdy autor přetváří komunikační úlohu ve vlastní komunikační záměr. Zároveň si nezbytně vytváří aspoň rámcovou koncepci optimální realizace komunikačního záměru, tj. komunikační plán. Ten zahrnuje výběr látky a předběžnou představu jejího rozvržení, tj. i výběr jednotlivých komunikačních postupů, a kromě toho i zřetel k objektivním a subjektivním podmínkám komunikace; ovlivňuje tedy přímo i výběr jazykových, mimojazykových, tematických i jiných prostředků.

Na základ komunikačního záměru a postupně rozvíjeného a modifikovaného komunikačního plánu volí produktor určitou komunikační strategii. Všechny strategie

představují kognitivní i emocionální reprezentace optimálního způsobu dosažení komunikativního cíle.

Strategie volíme nejen před zahájením promluvy, ale také během ní, kdy strategie můžeme měnit. Ze zkušenosti víme, že volíme jinou strategii, jednáme-li s člověkem známým, jinou vybereme pro dialog s partnerem neznámým. Jinak se chovají lidé v prostředí oficiálním (tam často užívají např. předstírání, zastírání či záměrné zkreslování smyslu promluvy, lež, klam, podvod, zamlčování informací apod.) a ještě jiných (anebo týchž) strategií užívají partneři v prostředí soukromém.

Výběr konkrétní strategie závisí především na tom, pojí-li produktora a recipienta vztahy pozitivní, nebo naopak negativní.

Ke strategiím se vážou taktiky, dílčí techniky, „kroky“, „manévry“ vedoucí k dosažení komunikativního cíle. K taktikám konkrétní interpersonální komunikace patří např. to, v jakém poměru mluvčí užívá prostředků verbálních a neverbálních, zda se rozhodne mluvit pravdu, nebo naopak lhát, mlčet, smát se apod., jak formuje obraz svého adresáta pro něho samého (zda mu pochlebuje, lichotí, podlézá, nebo naopak je-li věcný), jak s ním udržuje kontakt (jak často, jakými prostředky apod.), jak recipienta zdraví, oslovuje, ale taky kárá či kritizuje, zda při tom užívá expresivních prostředků, či nikoliv, zda a jak se na něho obrací s otázkami, nebo zda si klade pouze otázky řečnické (a proč), jak předchází jeho námitkám či (rozhořčenému) nesouhlasu aj.

Specifické jsou strategie mluveného dialogu, např. záměrné přesahy replik partnerů, vzájemné přerušování, skákání do řeči, pauzy způsobené váháním, smích a mlčení (v nejrůznějších funkcích a významech), drobné rektifikace, signály porozumění či neporozumění, všechny typy eliptických struktur a nedodržování ortoepie. (Machová a Švehlová, 1996)

2 PRAGMATIKA

2.1 Vymezení pragmatické lingvistiky

Řecký výraz *pragma* označuje jednání, konání, provádění, vyjednávání, úspěch, čin, skutek, výraz; *pragmateia*: činnost, úsilí, zaměstnání, horlivost; *pragmatenomai*: být činný, zabývat se něčím. (Machová a Švehlová, 2001 str. 84)

Předpokládá se, že člověk svým chováním směřuje k cíli.

1) Pragmatika studuje všechny aspekty významu, které nejsou předmětem studia sémantiky. Toto vymezení je problematické, protože závisí na určení toho, co je to význam, a které jeho aspekty jsou sémantickou teorií vysvětleny.

2) Pragmatika se zaměřuje na význam výpovědí, zatímco sémantika na významy vět.

Toto pojetí odkazuje k teorii mluvních aktů.

3) Vymezení pragmatiky jako teorie konkrétních řečových aktů, komunikačních událostí.

4) Pragmatika zkoumá společenské, psychologické a kulturní zvyklosti a jiné konvence relevantní pro porozumění jazyku. Zabývá se vztahy mezi jazykem a kontextem, principy a pravidly užívání jazyka.

Pojetí souvisí se sociolingvistickým výzkumem určité sociální skupiny, oblasti či společenství: pragmatika by musela do svého předmětu zkoumání zahrnout i studium znalostí, které mají uživatelé jazyka o světě, protože porozumění jazyku bez nich není možné. Předností této definice je to, že pro popis porozumění textu explicitně požaduje zkoumání jevů jazykovou strukturou vyjádřených i nevyjádřených. Toto vymezení zahrnuje informaci o jednom z centrálních témat pragmatiky – analýze dialogu – a to ve smyslu analýzy rozhovoru.

5) Pragmatika studuje jazyk z funkčního hlediska. Funkční přístup k jazyku je vlastní Pražské lingvistické škole.

6) Někdy bývá za základní část pragmatiky považována interpersonální rétorika (a pravidla užívání jazyka). Vymezení zahrnuje odpověď na otázku jak kladenou produktorem: „*Chci-li způsobit účinek ve vědomí recipienta, jak mám optimálně užít jazyka k dosažení tohoto cíle?*“, tak kladenou adresátem: „*Co produktor zamýšlel, abych z jeho výpovědi vyrozuměl?*“

7) Pragmatiku lze vymezit jako lingvistický přístup zabývající se působením řeči/textů na uživatele, tzn. vztahy mezi znaky, uživateli a mimojazykovou skutečností.

V pragmatické dimenzi se odráží společenská funkce jazyka, jeho závislost na situaci, prostředí, době, osobních cílech a zájmech účastníků komunikace. Mluvčí chce vyvolat u adresáta jisté nálady, pocity, chce ho o něčem přesvědčit; adresátova reakce závisí na jeho vztahu k mluvčímu, ke konkrétní situaci, v níž se mu vybavují různé vzpomínky, asociace, emoce a další souvislosti. Z hlediska produktora jde zejména o dosažení komunikačního záměru a efektu, a to volbou optimálních řečových strategií a prostředků. Z hlediska adresáta jde zejména o to, jak uvažně a optimálně výpovědi/texty vnímat a interpretovat. V konkrétním znakovém dění hrají základní roli nestejně individuální znalosti, zkušenosti, schopnosti a dovednosti komunikantů.

Bez pragmatiky bychom nebyli schopni popsat řečové a neřečové chování. (Machová a Švehlová, 2001)

2.2 Okruhy zkoumání pragmatické lingvistiky

Okruhy náležející k pragmatickému zkoumání:

- 1) teorie mluvních aktů a řečových jednání;
- 2) popis příznaků a vlastností komunikační situace, které ovlivňují jak propozici, tak formu a funkci výpovědi, včetně jejího efektu.

Konkrétní jevy, které stojí v popředí zájmu pragmalingvistiky: deixe; presupozice; implikatury; účinky komunikace; principy (strategie) verbální komunikace – princip kooperační versus manipulativní; princip zdvořilostní (a řečová etiketa); neverbální komunikace; mluvený a psaný jazyk; komunikace probíhající na internetu a mobilních telefonech; aspekty struktury diskurzu (analýza diskurzu, konverzační analýza, pragmatická analýza).

Pragmatické zkoumání se dnes vyznačuje interdisciplinárním/multidisciplinárním přístupem, jež zahrnuje jevy psychologické, sociologické, etnografické, biologické aj. Díky integračnímu způsobu nazírání na komunikaci lze mnohé pomezí oborů považovat za specifické přístupy k jazyku a jeho fungování. (Machová a Švehlová, 2001)

2.2.1 Teorie mluvních jednání

Teorie mluvních aktů nemá lingvistické kořeny, podněty získala ze sémiotiky a pragmatické filozofie. Teorie tvrdí, že vyslovením/napsáním výpovědi mluvčí jedná

a že řečové jednání, např. sliby, urážky, přísahy, rozkazy mívají stejné následky jako „přímé“ jednání, činy. Mluvní akty jsou funkční jednotky parole.

Teorie mluvních aktů doceňuje, že řečovou komunikaci determinují mimojazykové faktory, zvl. komunikační kontext, vztahy mezi mluvčím, adresátem a textem.

Řečové jednání můžeme objasnit např. analýzou interakce v instituci „restaurace“. Průběhy jednání lze rozčlenit na elementární jednotky jednání (např. mít hlad – rozvažovat – zvolit restauraci – vstoupit do ní – hledat místo – najít místo – posadit se – čekat – chtít jídelní lístek...). Tyto elementární kroky v jednání – „pragmémy“ (analogicky k pojmům foném, morfém) můžeme rozčlenit na dílčí strukturní schémata („praxeogramy“), a to vzhledem k účastníkům. Praxeogramy odrážejí průběh činnosti. Takto můžeme popisovat konkrétní situace, v nichž řečové akty fungují jako části širších souvislostí.

2.2.2 Jazyková hra

Jazykové hry jsou způsoby užívání jazyka, systémy dorozumívání, elementární formy jednání. V komunikaci odpovídají okolnostem fungování opírající se o konvenční strategie chování. Člověk se učí jazykovým hrám napodobováním a drilem, protože opakovaným užíváním proniká člověk do významu: „představit si jazyk, znamená představit si životní formu“. Řeč se poměřuje s realitou úspěšností, a to mj. s ohledem na okolnosti situace (slib, aby byl slibem, se musí splnit; příkaz se musí uposlechnout z titulu autority mluvčího apod.). Rozlišujeme jazykové hry různého druhu, (např. prosba, pozdrav, poděkování, klení příkazování a jednání podle příkazu, překládání apod.). V české lingvistice se ustálil pojem komunikační funkce výpovědi.

Pragmatická lingvistika navazuje na všechny teorie, v kterých je jazyk chápán v rámci komunikativního jednání jako sociální forma jednání, nikoli jenom „přenášení“ informací o světě. U každé výpovědi dovoluje pragmatické hledisko stanovit propoziční obsah („co se říká“), její záměr, cíl a s jakou aktuální komunikační funkcí byl obsah formulován.

Filozof J. L. Austin vymezil performativní výpovědi, které představují realizaci nějakého jednání, a obecné typy mluvních aktů, které reflektují složky konkrétní situace: akt lokuční, ilokuční a perlokuční.

2.2.3 Lokuční, ilokuční, perlokuční akt

Lokučním aktem mluvčí realizuje řečové jednání. Je to vlastní akt pronesení/napsání výpovědi, která má určitý propoziční obsah a je zformulována v souladu s gramatickými pravidly příslušného jazyka, např. výpověď „*Ty jdeš zase na trénink?*“.

Ilokuční akt odráží hledisko intence mluvčího. Ilokuční silou rozumíme působnost mluvního aktu na adresáta: tedy proč, s jakým cílem, úmyslem mluvčí něco v dané situaci říká k adresátovi, co svou výpovědí míní. Až z kontextu poznáme, zda výpověď „*Ty jdeš zase na trénink?*“ má funkci otázky, výčitky, výhrůžky, varování, odmítnutí aj.

Každá výpověď má zároveň lokuční i ilokuční aspekt.

Perlokuční akt (zpětná vazba) odráží hledisko účinku na adresáta:

Výpověď v adresátovi vyvolává účinek, ovlivňuje ho, může měnit jeho city, mínění, myšlení. Do interakce vstupujeme nejčastěji proto, abychom svou výpovědí nějaký účinek vyvolali.

Na otázku „*Ty jdeš zase na trénink?*“ může být zpětnou vazbou jakákoli verbální nebo neverbální reakce.

2.2.4 Interakční podmínky

Úspěšná komunikace je podmíněna relevantními interakčními podmínkami. Pokud reaguje adresát v intencích mluvčího (např. na doporučení lékaře „*Měla byste cvičit.*“ pacientka opravdu začne cvičit), probíhá zde zdařilá komunikace.

Situační podmínky můžeme dělit na:

- podmínky **přípravné, vstupní**: (řadíme k nim např. kompetence mluvčího realizovat ilokuční akt, vztahy nadřazenosti a podřazenosti; předpoklady mluvčího o adresátových schopnostech, znalostech, stavech apod.);
- podmínky **upřímnosti**: k nim patří psychické stavy/postoje mluvčího, které se vztahují k realizaci daného druhu komunikačního záměru;
- podmínky **podstatné**: označují záměr a cíl výpovědi (např. sdělit adresátovi nové informace, změnit jeho hodnocení).

2.2.5 Presupozice

K pragmatickým presupozicím patří především kauzální vztahy relevantní pro konkrétní interpretaci. Pragmatické předpoklady promítáme do svých promluv a počítáme

s jejich splněním při vyslovení výpovědi. Na počátku komunikace partneři sdílejí pouze část kontextu, v průběhu interakce narůstají specifické informace dané situace. Často neříkáme známé informace, protože ty můžeme vysuzovat z řečového a neřečového chování komunikantů a z předchozího jazykového kontextu. Pragmatické presupozice adresát vyvodí vysuzováním např. ve výpovědi „*Nechtěl Petr vzbudit?*“ je pragmatická presupozice tato: tazatel předpokládá, že tázaný má vědomosti, které mu umožňují odpovědět; podobně ve výpovědi „*Nezajdeme do kina?*“ mluvčí vyjadřuje nejen nabídku, ale i předpoklad, že s tímto návrhem bude adresát souhlasit.

Mluvčí často využívají presupozice k manipulaci, tak výrazně činí reklamní texty, jež nás mají přesvědčit o tom, abychom udělali něco, co bychom bez reklamy dělali vskutku jen s těžší, např. text „*Nevíte, jak zhubnout bez nepříjemných chvil?*“ vychází z předpokladu, že adresáti chtějí zhubnout, ale zároveň nechtějí prožít nepříjemné chvíle.

S předpoklady souvisí koherence textu, která také vychází z předpokladové báze komunikantů: např. v dialogu, kdy se osoba A ptá, jak osoba B stráví dovolenou, a osoba B odpovídá: „*Konečně navštívíme město svých snů, město největších karnevalů!*“: koherence textu je zajištěna tehdy, vědí-li oba, že jde o Rio de Janeiro.

2.2.6 Implikatury – kontextové náznaky

Každá výpověď, kterou formulujeme, umožňujeme víc, nebo mnoho interpretací. Rozhodující často není explicitní sdělení, ale to, co výpověď implikuje, co z ní lze vyrozumět – a co třeba odpovídá záměru mluvčího/autora, tomu, co zamýšlel výpovědi sdělit. Interpretační kontext umožňuje vyrozumět z výpovědi i tzv. implikatury (to, co není řečeno). (Machová a Švehlová, 2001)

Předpokládejme, že A a B mluví o společném příteli C, který nyní pracuje v bance. A se ptá B, jak se daří C ve své práci, B odpoví: „*Myslím, že dobře; má rád své kolegy a ještě nebyl ve vězení.*“ V tomto okamžiku by se A mohl zeptat, co tím B naznačuje, proč říká, že C ještě nebyl ve vězení. Odpověď by mohla být jakákoli, např. kolegové C jsou opravdu velmi nepříjemní a zrádní lidé. (Grice, 1991)

Konvenční implikatura se promítá do našich promluv díky kulturním zvyklostem je součástí (např. fungování zdvořilostního principu) a promítají se do našich promluv např. výpověď „*Mohla byste se k tomu vyjádřit?*“ vyjadřuje nejen dotaz, ale i žádost, aby tak adresátka učinila. Mluvčí se opírá o domněnku či informaci, že adresátka s indirektně vyjádřenou výzvou bude souhlasit. (Machová a Švehlová, 2001)

Aby bylo možné plně identifikovat to, co mluvčí řekl, je třeba znát (a) identitu osoby, (b) dobu výpovědi a (c) význam konkrétního výroku. (Grice, 1991)

Tzv. konverzační implikatury, kdy informace bývají pouze naznačené a jsou založeny na porušení konverzačních maxim (např. výpověď: „*Už to neunesu.*“, kterou mluvčí užije ve smyslu: „*Pomoz mi s tím kufrem.*“). (Machová a Švehlová, 2001)

Naše rozhovory jsou do jisté míry charakteristické kooperativním úsilím. Každý účastník v nich rozpoznává společný účel, soubor účelů nebo alespoň vzájemně přijatelný směr. Tento účel, směr může být stanoven od začátku (např. počátečním návrhem otázky k diskusi), nebo se může vyvíjet během výměny. Účel může být poměrně určitý nebo může být natolik neurčitý, že účastníkům (v neformálním rozhovoru) ponechá velmi širokou škálu možností. Mohli bychom pak formulovat obecný princip, který účastníci očekávají, a to: Proveďte svůj konverzační příspěvek tak, jak je vyžadován v okamžiku, kdy se objeví, akceptovaným účelem nebo směrem, v kterém jste zapojeni. Tento princip bychom mohli označit jako **Kooperační princip** (Cooperative Principle). (Grice, 1991)

3 KOOPERAČNÍ PRINCIP

Zkoumání pragmatických aspektů komunikace souvisí s odpovědí na otázku, existují-li nějaké konkrétní rysy chování, podle nichž poznáme, že náš partner s námi komunikovat chce, a existují nějaká pravidla, konvence či normy, které intuitivně zachováváme, chceme-li, aby adresát hodnotil naše chování jako kooperativní.

Při kooperačním verbálním chování partneri spolupracují, interakce směřuje ke vzájemnému porozumění a dorozumění – souladu. O kooperativní princip se opírá asertivní komunikace. (Machová a Švehlová, 2001)

3.1 Asertivita

Stanovit přesnou definici pojmu asertivita není jednoduché, různé literatury nabízí různé varianty. „*Asertivita dnes představuje ucelený komunikační styl, který zohledňuje nejen komunikační dovednosti, ale i stabilitu osobnosti. Vyžaduje, aby se člověk rozhodoval sám za sebe a za svá rozhodnutí nesl odpovědnost.*“ (Lahnerová, 2009 str. 12)

„*Asertivní jednání vychází z předpokladu, že je možné osvojit si schopnosti, dovednosti a techniky, které nám umožní překonat působení emocí a díky tomu efektivně vyjádřit své zájmy, potřeby, pocity a postoje.*“ (Bukovská, 2006 str. 10)

K hovoru se má přistupovat jako k prostoru pro spolupráci. Asertivní jednání se snaží dosáhnout pro obě strany uspokojivého řešení vzniklé situace, proto takové jednání je interaktivní, respektujeme sebe i druhé, umíme přistoupit a vytvořit kompromis, lépe rozeznáme a zastavíme manipulaci.

Asertivní práva

Každý člověk má právo vyjádřit svůj vlastní názor, má právo dělat chyby, změnit názor, odmítnout požadavek druhého apod., pokud na tuto možnost nedbá, nehájí si svá práva, tak podléhá manipulaci.

Stručný přehled asertivních práv:

1. *Mám právo sám posuzovat své vlastní jednání, myšlenky a pocity a být si za ně a jejich důsledky sám zodpovědný.*
2. *Mám právo nenabízet žádné vysvětlení, výmluvy ani omluvy svého jednání.*
3. *Mám právo posoudit, zda a nakolik jsem zodpovědný za řešení problémů druhých lidí.*
4. *Mám právo změnit názor.*

5. *Mám právo dělat chyby a být za ně zodpovědný.*
6. *Mám právo říct: „Já nevím.“*
7. *Mám právo být nezávislý na dobré vůli jiných lidí.*
8. *Mám právo dělat nelogická rozhodnutí.*
9. *Mám právo říct: „Já ti nerozumím.“*
10. *Mám právo říci: „Je mi to jedno.“ (Bukovská, 2006 str. 12)*

Přijetí a vyjádření ocenění

Důležitá pravidla při verbální komunikaci jsou oční kontakt a vyjadřování v 1. os. č. j., kdy partnerovi dáváme najevo, že jej sledujeme, máme zájem o jeho reakci, klademe důraz na jeho osobní názor a zároveň za svá tvrzení přebíráme odpovědnost. Kladné pocity k druhým vyjadřujeme oceněním, komplimenty, ale jejich vyjadřování a přijímání nám často působí potíže. Přitom práce s komplimenty nám napomáhá uvědomit si dobré vlastnosti či činnosti lidí kolem nás.

Zásady vyjádření komplimentu:

- být konkrétní a pravdivý (bez přehánění, ironie a sarkasmu).
- najít si vhodné místo a čas, vyjádřit osobní postoj („*Líbí se mi.*“; „*Vážím si.*“; „*Potěšilo mě.*“).

Měli bychom se vyvarovat umístění komplimentu před následnou kritiku, nebo použití ocenění jako druh manipulace.

Na kompliment je dobré reagovat slovy: děkuji; děkuji ti; to mi udělalo radost; děkuji ti, jsem z toho rozpačitá, protože... K ocenění můžeme přidat informaci o svých pocitech. Pokud opakovaně nebudeme přijímat komplimenty, může se stát, že je přestaneme dostávat.

Vyjádřování NE

Často nám dělá potíže odmítnout žádost, prosbu, i když s ní nesouhlasíme, a přijmeme ji ze strachu ze ztráty dobrého vztahu s druhým; z pocitu, že mě přestane mít rád. Než odmítneme, měli bychom si ujasnit situaci, získat potřebné informace, neudělat zbrklé rozhodnutí a zvážit možné důsledky či kompromis.

Je důležité říci jasné NE (Ne, nechci; Ne, to neudělám; Ne, o to nemám zájem); vyhnout se výrazu NEMOHU; pojmenovat vlastní pocity (Je mi to nepříjemné, ale na své odpovědi trvám); neomlouvat se; hledat alternativní řešení.

Vedení asertivní komunikace

Mezi hlavní metody patří aktivní naslouchání, najevo jej dáváme slovně i mimoslovně, a pokud nerozumíme, přeptáme se. Používáme otevřené otázky (př. „*Chceš jet zítra na výlet?*“; „*Co bys chtěl zítra dělat?*“), abychom nabídli partnerovi prostor se zamyslet a vnést do hovoru vlastní nápad. Také bychom měli vyjádřit empatické pochopení pocitů a myšlenek druhého („*Tak to pro tebe asi bylo dost nepříjemné tam jít.*“; „*Takže by sis přál, aby s tebou přestala do školy chodit maminka.*“). Je dobré shrnout, co jsme probírali a jak jsme to pochopili („*Jestli tomu dobře rozumím, nejdřív jsi tam chodil rád, pak se stala ta příhoda s koštětem a teď už se ti tam moc nechce ...*“). (Bukovská, 2006)

3.2 Griceovy komunikační maximy

Kooperační princip se týká informační stránky interakce mezi mluvčím a adresátem, a to pravdivosti informace (maxima kvality), míry informace (maxima kvantity), relevantnosti (maxima důležitosti) a jasnosti (maxima vhodného způsobu vzhledem k adresátovi). Tyto čtyři zásady, které jsou označovány jako kooperační princip, resp. maximy konverzační logiky, formuloval Herbert Paul Grice. Nejde o nějaké přesné zásady, kterými se řídí průběh rozhovoru, spíš jde o pravidla, kterými se řídí každá z replik. Kooperační princip požaduje na každém partnerovi, aby formuloval svou repliku tak, jak je to v dané fázi rozhovoru třeba se zřetelem jak k jeho dosavadnímu průběhu, tak očekávanému bezkonfliktnímu pokračování. První tři maximy popisují obsah sdělení, zatímco maxima čtvrtá se týká formy (jak sdělení formuluje). (Machová a Švehlová, 2001)

Grice (Logic and Conversation) rozlišuje čtyři kategorie: Kategorie Kvantity (Quantity), Kvality (Quality), Relevance (Relation) a Způsobu (Manner).

3.2.1 Kategorie Kvantity:

Kategorie Kvantity se vztahuje k množství informací, které mají být poskytnuty a spadají pod ní následující maxima:

1. *Zajistěte, aby příspěvek byl informativní tak, jak je požadováno (pro stávající účely výměny).*

2. *Nedělejte svůj příspěvek informativnější, než je požadováno.*

(Druhá zásada je diskutabilní, protože nadměrné informace nejsou překročením principu spolupráce, ale pouze ztrátou času.)

3.2.2 Kategorie Kvality:

Do kategorie Kvalita spadá supermaxima - "*Zkuste přispět jen tím, co je pravda.*" a dvě další specifické maximy:

1. *Neříkejte nic, co považujete za falešné.*
2. *Neříkejte nic, pro co nemáte dostatečné důkazy.*

3.2.3 Kategorie Relevance:

V kategorii Relevance je umístěna jedna maxima, jmenovitě "*Buďte relevantní*". Formulace skrývá řadu problémů: otázkou je, jaké různé druhy a zaměření mohou být relevantní; jaké mohou nastat změny v průběhu rozhovoru; jak umožnit, že se předměty konverzace změnilly apod.

3.2.4 Kategorie Způsobu:

V kategorii Způsobu, kterou Grice (1991) chápe jako nesouvisející (jako předchozí kategorie) s tím, co je řečeno, ale spíše k tomu, jak je to řečeno. Obsahuje supermaxim "*Buďte nápadní*" a další maximy, jako například:

1. *Vyvarujte se zřetelnosti výrazu.*
2. *Vyvarujte se nejednoznačnosti.*
3. *Buďte struční (vyhněte se zbytečné rozvlácnosti).*
4. *Buďte řádní, uspořádání.*

A někteří potřebují další.

Je zřejmé, že dodržování některých maxim je méně naléhavou otázkou než dodržování jiných; Pokud se muž projeví nepřiměřenou zřetelností, dostane zpravidla mírnější komentář než muž, který řekl něco falešného.

Existují samozřejmě všechny druhy maxim (estetického, sociálního nebo morálního charakteru), jako například "*Buďte zdvořilí*", které jsou také běžně pozorovány účastníky diskuse a mohou vyvolat nekonvenční důsledky. Konverzační maximy a konverzační důsledky, které s nimi souvisejí, jsou zvlášť ceněny s konkrétními účely, proč mluvit.

Grice (1991) vypsál jeden analog pro každou kategorii:

1. *Kvantita*: Pokud mi pomáháte opravit auto, očekávám, že mi pomůžete tak, jak je požadováno. Pokud například v určité fázi opravy potřebuji podat čtyři šrouby, očekávám, že mi podáte čtyři šrouby ani dva, ani šest.
2. *Kvalita*: Vaše příspěvky budou pravé a nebudou falešné. Například pokud mi pomáháte s dortem a potřebuji jako složku v dortu cukr, neočekávám, že mi podáte sůl.
3. *Relevance*: Očekává se, že příspěvek partnera bude vyhovovat okamžitým potřebám v každé fázi transakce. Například pokud míchám suroviny pro dort, neočekávám, že mi podáte třeba nějakou dobrou knihu ke čtení.
4. *Způsob*: Očekávám, že partner mě bude jasně informovat o tom, jakým bude přínosem a provede to s přiměřeným výkonem.

Švehlová a Machová (2001 str. 91) uvádějí ke každému maximu následující příklady:

1. Maxima kvality:

A: *Kdo má zítra večer čas?*

B: *Nemůžu, mám školu do večera.*

C: *Já čas mám.*

Tato maxima přispívá k udržení vzájemné důvěry a solidarity mezi komunikanty. S maximou čtvrtou vylučuje z pozitivní komunikace nepřesné, neúplné a zavádějící informace.

2. Maxima kvantity:

A: *Kdy jede odpolední rychlík do Brna?*

B: (odpovídající úřednice na nádraží): *Ve 14:30, v 14:50, v 17, ale to je eurocity, musíte zaplatit příplatek.*

3. Maxima relevantnosti:

A: *Kdo byl vaším favoritem, kdyby se váš film letos o ceny neucházel?*

B: *Film Samotáři nebo Ene bene, v mnoha ohledech i Oběti a vrazi.*

4. Maxima vhodného způsobu:

A: *Co se za posledních deset let ve školství změnilo?*

B: *Vznikly nové typy škol, také je nemusí zřizovat pouze stát. Mají opravené budovy, lepší pomůcky, výpočetní techniku. (Machová a Švehlová, 2001)*

Nyní ukážeme spojení mezi kooperativním principem, maximy na jedné straně a konverzační implikaturou na straně druhé.

Účastník rozhovoru může nenaplnit maximy různými způsoby, mezi něž patří následující:

1. Může tiše a neúmyslně porušit maximy.
2. Může se rozhodnout neúčastnit se jak maximy, tak kooperativního principu (např. „*Nemohu víc říci; budu mlčet jako hrob.*“).
3. Může řešit střet maxim: Není schopný naplnit první maximu Kvantity (Být tak informativní, jak je požadováno), aniž by neporušil druhou maximu Kvality (Mít dostatečné důkazy pro to, co říkáte).
4. Může neuposlechnout maxima; to znamená, že jej zjevně nenaplní. (Grice, 1991)

Příklady konverzační implikatury

Nyní nabídneme řadu příkladů, které rozdělíme do tří skupin.

Skupina A: *Příklady, v nichž není porušena žádná maxima, nebo alespoň v ní není jasné, že by byla porušena.*

A stojí u nepojízdného vozu, přiblíží se k němu B a probíhá následující výměna:

(1) A: *Jsem bez benzínu.*

B: *Za rohem je benzínová stanice.*

(Vysvětlivka: B by porušil maximu "Buďte relevantní", pokud by si nemyslel, že je benzínová stanice otevřená a prodává benzín atd.).

Nebyl porušen ani supermaxim Způsobu "Buďte zřetelní". Další příklad je možná trochu méně jasný:

(2) A: *Zdá se, že Smith momentálně nemá přítelkyni.*

B: *V poslední době zaplatil hodně návštěv v New Yorku.*

B znamená, že Smith má nebo může mít přítelkyni v New Yorku. V obou příkladech, mluvčí implikuje zachování maximy Relevance.

Skupina B: *Příklady, při kterých je překročena maxima, ale její porušení lze vysvětlit předpokladem střetu s jinou maximou.*

A plánuje s B itinerář dovolené ve Francii. Oba vědí, že A chce vidět svého přítele C, pokud to nebude znamenat velké prodloužení jejich cesty:

(3) A: *Kde bydlí C?*

B: *Někde na jihu Francie.*

(Vysvětlivka: Nepředpokládá se, že B neodpověděl A tím, že jej málo informoval. Toto porušení první maximy Kvantita lze vysvětlit předpokladem, že B si uvědomuje, že by

porušil druhou maximu: "Neříkejte nic, pro co nemáte dostatečné důkazy.", to znamená, že B neví, ve kterém městě žije C.)

Skupina C: *Příklady, které zahrnují využívání, tj. postup, ve kterém je maxima vyloučena za účelem získání konverzační implikatury z povahy řečnické figury.*

V těchto příkladech, ačkoli se porušuje určitá maxima na některé úrovni, posluchač předpokládá, že maxima nebo přinejmenším celkový kooperační princip je zachován na úrovni, ve kterém je implikována. (Grice, 1991)

3.3 Porušování kooperačního principu

Maximy porušujeme v každodenní komunikaci, v uměleckých textech, v psané i mluvené publicistice. Kdybychom maxima kooperace dodržovali, komunikace by byla bez nápadů, bez dvojznačnosti a bez implicitnosti.

Častým důvodem, proč lidé nedodržují kooperační maximy, bývá zdvořilost.

Míra dodržování jednotlivých maxim se různí v jazykových oblastech, v konkrétních situacích a také v kulturních společenstvích. Použití různých strategií, které nedodržují princip kooperace a zdvořilosti, mluvčí užívá s cílem manipulace s adresátem.

3.3.1 Strategie porušující maximu kvality:

- Adresát odpovídá **mimo téma**. Strategie je výrazně konfliktní a zabraňuje domluvě.

(1) *A: Pojedeme tedy zítra hned prvním rychlíkem.*

B: Kolik jsi utratil za ty knížky?

(2) *C: Co budeme zítra dělat?*

D: Zítra mám náročný den.

- Mluvčí užívá **kontradikce**.

Např. *On je a není hlupák. Jsem i nejsem šťastný.*

Predikáty si odporují, porušují kooperační maxima. Interpretace je nejspíš ta, že osoba někdy je a jindy není hlupák.

- Mluvčí užívá:

(1) **metaforu**. Použije-li ji mluvčí, signalizuje tím nějakou dodatečnou informaci navíc.

Poslanec hovoří o kolegyni z opozice: *Když mluvila, celá hořela, žluté plameny svetry se mocně opíraly o oko kamery.*

(2) **perifrázi.**

A: *Jedete zase do země vycházejícího slunce?*

B: *Nikoli, do země tulipánů.*

(3) **litotes** (dvojitá negace).

A (moderátor českého rozhlasu): *Váš místopředseda účast v našem pořadu přislíbil.*

B (poslanec): *Předpokládám, že se nemůže nevrátit, ví, že na něho tady ve studiu čekáme.*

Litotes často funguje jako prostředek ironie nebo jako popření nějaké krajnosti (*Působila nikoli nejveseleji*).

(4) **hyperbolu.** Často se vyskytuje v politické mluvě.

Miloš Zeman: *Považujeme to tedy za varování před růžovým optimismem. Je možné mít kbelík růžové barvy a štětku a natírat jimi např. tank, ale není možné natírat růžovou barvou naši ekonomickou situaci. Sami jsme od dnešního ministra financí slyšeli, že se deficit rozpočtu pohybuje ve výši kolem 20 miliard Kč.*

- Mluvčí užívá **ironie**. Jde o jemný výsměch, který má při interpretaci jiný, často opačný smysl.

Ukázal se jako věrný kamarád. (jako zrádce).

No, tys tam byl dlouho. (krátce).

Tyčinka mlsající anorektičky neobsahuje žádný cukr, a přesto vám zažene hlad. (anorektičky obvykle nemlsají tyčinky, tyčinky bez cukru hlad nezažene).

V tomto posunutém významu má kladné hodnocení pejorativní smysl.

- Mluvčí užívá:

(1) **lež.** Cílem bývá záměrně uvést adresáta v omyl. Opovržením hodné komunikační cíle (např. klamání, urážka, podvod atd.) lživost implikují, nebo nějakým způsobem zkreslují skutečnost (porušují pravdivost). Pokud se mluvčí pyšní úspěchem, porušuje navíc zdvořilostní maximu skromnosti, ale ne pravdivosti. Existují „drobné lži“, které se snaží zformulovat informaci zdvořile: *V tom testu vám chybělo pár bodů, příště se vám podaří líp.*

(2) **polopravdu:** mluvčí část pravdy pronese, část zatají, přičemž adresát může interpretovat jen část sdělenou: jde o záměrné klamání, o úskok, trik založený na manipulaci s fakty.

A: *Kde pracuje otec?*

B: *Pracuje v televizi. (ale neřekne, v jaké specializaci).*

Zároveň se porušuje maxima kvantity. Výpověďmi s neúplnými informacemi mluvčí nemusí úmyslně lhát, nicméně adresát mu může vyčíst, že důležitá fakta zamlčel a zkreslil skutečnost.

(3) **předstírání**. Mluvčí tvrdí něco, co neodpovídá skutečnosti.

Např. *Statistický úřad se zaručuje, že při sčítání obyvatelstva nemůže v žádném případě dojít ke zneužití osobních údajů občanů.* (v televizním studiu sedí oponent, který toto tvrzení popře).

Předstírání, podvod, lež mohou být signalizovány eufemismy.

3.3.2 Strategie porušující maximu kvantity:

- Mluvčí uvádí **nadbytečné informace**. Příklad z Dobrého vojáka Švejka:

Lajtnant Moce: *Odkud jste, Pechu?*

Dotazovaný: *Dolní Bouzov, Unter Bautzen, 267 domů, 1936 obyvatelů českých, hejtmanství Jičín, okres Sobotka, bývalé panství Kost, farní chrám svaté Kateřiny ze 14. století, obnovený Václavem Vratislavem Netolickým, škola, pošta, telegraf, stanice české obchodní dráhy, cukrovar, mlýn s pilou, samota Valcha, šest výročních trhů.*

- Mluvčí uvádí **redukované množství informací**.

A: *Řekl byste nám, proč se domníváte, že má vaše strana naději vyhrát volby, když předkládáte tak neoriginální program?*

B: *Ano, ale už není čas, pořad končí.*

- Mluvčí užívá **tautologie**.

Např. *Růže jsou růže. – Kluci jsou kluci. – Válka je válka. – Jsem i nejsem šťastná.*

Interpretace těchto plně závisí na kontextu. Interpret musí hledat důvod, co větou mluvčí zamýšlel. Např. výklad věty „Růže jsou růže“, může být ten, že růže jsou charakteristické vůní, tvarem a barvou, že slouží jako symbol pro vyjádření vztahu a kromě toho jsou krásné, ale mají i trny.

3.3.3 Strategie porušující maximu relevantnosti:

- Mluvčí **informaci pouze naznačí**.

Např. perzifláž, která se používá k výsměchu.

Osoba B odpovídá osobě A: *Nechci o tom už dál mluvit, škoda řeči. Každý moc dobře ví, jak se smlouva podepisovala;*

- Mluvčí **informaci zastírá, komplikuje**.

A: *Objasnil byste nám ve stručnosti současnou situaci v ČT?*

B: *Tato situace je na objasnění příliš složitá;*

- Mluvčí **informaci sděluje rezervovaně**.

(1) *Snad bych si mohl dovolit podat předběžnou formulaci svých závěrů, aniž bych tím chtěl trvat na všech jejích bodech.*

(2) *Tohle pojetí středověku by snad bylo možno pokusit se interpretovat třeba taky jinak.*

Pokud je tato strategie použita jako prostředku manipulace, může adresát vyzvat mluvčího, aby sdělení konkretizoval, v prvním případě např. v čem je situace složitá apod.

3.3.4 Strategie porušující maximu způsobu:

- Mluvčí se vyjadřuje **vágně**, nejasně, nepřehledně, neurčitě.

(1) *Z běžné mluvy: Přidělat se to má k takovému tomu otvůrku, co je na té spodní straně desky, ta se asi má nějak posunout, aby se do něj vecpal ten šroubek šroubovákem, co u toho je.*

(2) A: *Chutná ti to víno?*

B: *Připomíná to trochu šampaňské.*

Výpověď lze hodnotit jako vágní, protože osoba B nedává najevo, zda nabízené víno hodnotí kladně nebo záporně.

- Mluvčí se vyjadřuje **dvojznačně**.

Výpověď, která je úmyslně dvojznačná, spočívá v možnosti dvojí interpretace; kromě maximy způsobu porušuje zároveň maximu kvality.

- Mluvčí se vyjadřuje **elipticky**.

A: *Pane poslanče, co s tím?*

B: *Můj spolubesedník záměrně zkreslil to, co jsem měl na mysli.*

- Mluvčí **generalizuje**.

Mluvčí se zevšeobecňováním vyhne jasnosti. Snaží se zatajit informace.

Např. *IPB chybu neudělala*. (Vyjádření mluvčí IPB pro média po informaci, že se IPB dopustila závažné chyby).

- Mluvčí se vyjadřuje v **paradoxech**.

Paradoxy často fungují jako pobídka k určitému chování. Pokud by měl adresát splnit výzvu „Buď spontánní!“, musel by se chovat spontánně v kontextu poslušnosti a uposlechnutí.

(1) *I ti, co zpívat neumějí, by měli zpívat spontánně.*

(2) Učitel k žákovi, kterého považuje za ustrašeného: *Nebud' tak vystrašený.*

(3) Učitelka k žákům: *Můžete se chovat jakkoli, nestarejte se o to, jestli mě z vás rozbolí hlava.*

Stylistické postupy (litotes, ironie, hyperbola, řečnická otázka atd.) jsou založeny na porušování nebo popírání maxim kooperace. Dnes se frekventanti v rámci pozitivní komunikace učí sebeovládání, aby se vyjadřovali dle vhodných a očekávaných postojů, nikoli jako ti, kdo jsou.

Výchova a vzdělávání ve škole směřuje především ke kooperaci, k tomu, aby žáci, studenti poslouchali a vyhýbali se sporům. Dítě se učí, že nejdříve musí dlouho přemýšlet, pak teprve zaujmout kritický postoj a poté si vytvořit vlastní názor. Školy by měly nabídnout žákům, aby si zažili, analyzovali vlastní i cizí negativní postoje, názory, hodnocení a vyřešili konflikt. Měli bychom žáky hodnotit kladně, ukázat jim, že jsou pro nás důležití, něco pro nás znamenají a chválit je. Neměli by se bát rizika, ale naopak mít odvahu se do něčeho pustit. (Machová a Švehlová, 2001)

4 ZDVOŘILOSTNÍ PRINCIP

Jde o princip, kterým Geoffrey Leech doplňuje princip kooperační. Leech oba principy chápe jako paralelní systém, ale až na výjimky je pro něj zdvořilostní princip důležitější než kooperační princip, protože pokud by komunikanti byli na sebe navzájem zdvořilí, docházelo by k selhání komunikace a nemohla by se uplatnit kooperace.

Také zdvořilostnímu principu jsou podřazeny specifikující maximy a v určitých situacích nabývají větší důležitosti než přímočará kooperace. Hlavně v situacích, kdy je nutné vyjádřit skutečnost záporně nebo nepříznivě pro adresáta.

4.1 Leechovy zdvořilostní maximy

Podstatu zdvořilostního principu formuluje Leech v korespondujících dvojících. Obecná formulace zdvořilostního principu zní: „*Minimalizuj vyjádření nezdvořilých přesvědčení a maximalizuj vyjádření zdvořilých přesvědčení.*“ (Hirschová a Svobodová, 2014 str. 23)

Zdvořilostnímu principu jsou podřazeny následující maximy, kdy „náklady“=negativa a „prospěch“=pozitiva, jež představují zobecněná pojmenování v nejširším smyslu.

1. maxima taktu

- a) minimalizuj náklady pro druhého
- b) maximalizuj prospěch pro druhého

2. maxima velkorysosti

- a) minimalizuj svůj prospěch
- b) maximalizuj svoje náklady

3. maxima souhlasu

- a) minimalizuj neschvalování druhého
- b) maximalizuj schvalování/chválu druhého

4. maxima skromnosti

- a) minimalizuj sebechválu
- b) maximalizuj neschvalování sebe samého

5. maxima shody

- a) minimalizuj neshodu mezi sebou a druhým

b) maximalizuj shodu mezi sebou a druhým

6. maxima souladu

a) minimalizuj nesoulad mezi sebou a druhým

b) maximalizuj soulad mezi sebou a druhým

Z dvojice pokynů podřízených každé maximě je důležitější člen a), který reprezentuje tzv. negativní zdvořilost, tj. to, čemu je vhodné se vyhnout. Zdvořilost jakožto jev se více soustředí na druhé osoby než na osobu mluvčího. Opět nejde o absolutní pravidla a je nereálné očekávat jejich naprosto důsledné dodržování.

Griceovy maximy představují základní principy komunikačního chování, zatímco zdvořilostní princip a jeho maximy ukazují důvody, proč se komunikace od své základní či neutrální podoby odchyluje. Navíc v určitých komunikačních situacích, aby mohl být naplněn kooperační princip a maxima relevance, musí se některé maximy zdvořilostního principu otevřeně a razantně porušit. Např. v rozhovoru lékaře s pacientem nebo při policejním vyšetřování je často nutné dotazovat se na témata, která jsou v běžné konverzaci tabu. Otázky typu „*Kolik je vám let? Kdy jste měla poslední menstruaci? Na co zemřel váš otec? Kolik mu dlužíte? Jaký máte plat? Odkdy udržujete s obviněným poměr?*“ otevřeně porušují maximu taktu, zcela pomíjejí maximu shody a maximu souladu. Naopak neporušují maximu velkorysosti, protože mluvčí podobné dotazy nepokládá „za svou osobu“, ale z institucionalizované pozice, k jejímž definičním rysům patří nutnost a povinnost podobné informace získat. (Hirschová a Svobodová, 2014)

První čtyři maximy tvoří dvojice náklad - prospěch a chvála - podceňování. Další dvě maximy se týkají souhlasu a účasti. Ne všechny maximy mají stejnou důležitost. Z prvních čtyř maxim má maxima taktu výraznější vliv na konverzační chování než maxima velkorysosti. Stejně tak je významnější maxima souhlasu než maxima skromnosti. Obecné pravidlo reflektuje, že zdvořilost se více zaměřuje na druhé, důležitější je zdvořilost vůči adresátovi než vůči třetí straně.

4.1.1 Maxima velkorysosti

Je třeba rozlišovat maximu taktu, která se soustřeďuje na „druhé“, a maximu velkorysosti, jež je zaměřena na „já“.

(1) A: *Můžeš mi půjčit tvoje auto.* (nezdvořilé)

B: *Mohu ti půjčit svoje auto.*

(2) A: *Musíte přijít a povečeřet s námi.*

B: *Musíme přijít a povečeřet s vámi.* (nezdvořilé)

Nabídka (1B) a pozvání (2A) jsou považovány za zdvořilé hned ze dvou důvodů. Předně proto, že naznačují prospěch adresáta, a také proto, že vyjadřují určitý náklad pro mluvčího.

4.1.2 Maxima souhlasu

Tato maxima dodržuje myšlenku „vyhýbej se sdělování nepříjemných faktů o ostatních, především pak o adresátovi“. Abychom se vyhnuli nezdvořilosti při kritice, využíváme někdy nepřímosti.

A: *Její výkon byl vynikající, že ano?*

B: *Vážně?*

Z vyhybavé odpovědi vyplývá nepříznivé hodnocení osoby B vůči nepřítomné osobě. Účastník B otázkou naznačuje, že si není jistý, zda mínění osoby A je správné. Osoba B zjevně porušuje princip kooperace (maximu kvantity), jelikož je jeho odpověď neinformativní. Pokud bychom se chtěli vyhnout přímému negativnímu hodnocení, můžeme využít zdrženlivého vyjádření, např. *Její výkon nebyl tak dobrý, jak mohl být.*

4.1.3 Maxima skromnosti

(1) A: *Byli na nás tak milí.*

B: *To byli, že ano?*

(1a) A: *Byli jste na nás tak milí.*

B: *To jsme byli, že ano?* (nevhodné)

(2) *To bylo ode mne hloupé!*

(2a) *To bylo ode mne chytré!* (nevhodné)

(3) *Prosím, přijměte tento malý dárek na znamení naší úcty k vám.*

(3a) *Prosím, přijměte tento velký dar na znamení naší úcty k vám.* (nevhodné)

U příkladu (1) je vhodné souhlasit s pochvalou druhé osoby. U příkladu (2) je sebepodcenění přijímáno kladně, i když je komicky zveličováno. U příkladu (3a) jistá míra pyšnění jasně porušuje maximu skromnosti. V příkladu (1a) se maxima skromnosti dostala do konfliktu s maximem souhlasu a je třeba rozhodnout, která z maxim by měla být upřednostněna. V tomto případě má větší váhu maxima skromnosti. (Marhanová, 2011)

Machová a Švehlová (2001 str. 101-102) vysvětlují Leechova maxima takto:

1. maxima taktu, šlechtnosti a velkorysosti:

Mluvčí má mít z komunikace minimální prospěch a maximální ztráty, adresát má mít maximální prospěch.

(1) A: *Mohl bych ti zítra zavolat?*

B: *Mohl bys mi zítra zavolat?* (přijatelné obě možnosti).

(2) A: *Musíte k nám přijít na návštěvu.*

B: *Musíme k vám přijít na návštěvu.* (nepřijatelná, pokud se nemíní jako nadsázka).

2. maxima ocenění a uznání:

Mluvčí má minimalizovat nedostatky a negativní hodnocení adresáta, a naopak mu má projevit co největší uznání a ocenění:

A: *Vaše metody jsou zastaralé, když je použijete, budete směšní, moje jsou lepší.* (nepřijatelné)

B: *Vaše metody budou jistě zajímavé, uvidíme, jestli je můžeme použít taky v našem projektu.*

3. maxima skromnosti:

Mluvčí má minimalizovat vlastní pozitivní sebehodnocení, vlastní přednosti, a naopak maximalizovat své nedostatky (např. v rozhovorech, v nichž se něco hodnotí):

(1) A: *Nezlobte se, že vás obtěžuju tolika dotazy, vím, že máte po pracovní době.*

B: *Neomlouvajte se, jsme soukromá firma, nekončíme přesně.*

(2) A: *Měl jste dneska nejlepší referát.*

B: *Ano, měl.* (nevhodné)

(3) A: *Já jsem vážně na hlavu padlá.*

B: *To jste.* (nepřijatelné)

Příspěvky účastníků 2B a 3B mají posílit soulad mezi komunikanty, v každodenní konverzaci jsou nemyslitelné, pokud jsou míněny vážně. Některé pochvaly v 1. os. sg. jsou možné, např.: *dobře hraju na klavír; rozhodl jsem se správně; výlet jsem zorganizoval k všeobecné spokojenosti.* Existují společensky přijatelné formulace, jimiž je možné konstatovat partnerův nedostatek, např.: *váš dnešní zápočtový test je horší než minulý; obávám se, že dneska nejste zrovna v dobré formě; zkoušku uděláte příště* apod. Takové formulace jsou dokladem staletí trvajících kultivování zdvořilostní interakce.

4. maxima shody, vzájemné sympatie a účasti:

Mluvčí má maximalizovat shodu s partnerem komunikace, nesouhlas se ve zdvořilé konverzaci dává obyčejně najevo jako souhlas s výhradami.

A: *Konferenci zorganizovali velmi dobře.*

B: *Ale některé tématické bloky se dost překrývaly, nemyslíš?*

Tato maxima nefunguje, je-li třeba dát najevo nesouhlas explicitním způsobem, např. při vyjednávání: *„pod ten projekt se nepodepíšu; v zájmu naší dobré pověsti s vámi smlouvu neuzavřeme“* apod.

Tato maxima se projevuje v blahopřáních, komplimentech, soucit v kondolencích; z neverbálních prostředků funguje úsměv, soucitné pohledy, účastná pohlazení apod. a podporuje pozitivní vztah mezi komunikanty.

5. maxima fatická:

Mluvčí má udržet rozhovor a zabránit mlčení.

Různé stupně zdvořilosti se užívají např. při vyjádření žádosti:

(1) Nezdvořilá jsou direktní vyjádření typu.

Půjč mi telefonní kartu! – Půjčíš mi telefonní kartu – Chci, abys mi půjčil telefonní kartu. – Ty bys mi mohl půjčit telefonní kartu.

(2) Zdvořilejší jsou otázky, které poskytují adresátovi možnost odmítnutí:

Půjčíš mi telefonní kartu? – Můžeš mi půjčit telefonní kartu?

(3) Ještě zdvořilejší jsou otázky s kondicionálem:

Půjčil bys mi telefonní kartu? Mohl bys mi půjčit telefonní kartu?

(4) Ještě zdvořilejší odstín jsou otázky, v nichž funguje vedle kondicionálů taky kategorie záporu:

Nemohl bys mi půjčit kartu? Nebyl bys proti tomu, kdybys mi půjčil kartu?

Záporné otázky mohou být nezdvořilé:

Nemůžete už mlčet?! – Nemohli byste už mlčet?

(5) Použijeme-li výrazy typu *prosím, laskavě, děkuju, buďte tak hodný aj.*, vyjádříme se zdvořile vždy.

Zdvořilostní maximy se promítají taky v druhé koncepci zdvořilosti, která je založena na metaforickém pojetí tváře a která souvisí s pohostinností: jsme-li pohostinní, vystupujeme z vlastního egoismu, uznáváme ego druhého člověka.

Pozitivní „tvář“ je základem pro pozitivní zdvořilost a pro fungování tzv. pozitivních zdvořilostních strategií (komunikačních postupů), jejichž společnou črtou

je projevování vzájemné solidarity mezi partnery a snaha o vzájemný souhlas – tedy pozitivní hodnoty, které účastníci chtějí do interakce prosadit (např. shodné cíle, zájmy, přání, názory, hodnocení apod.).

Pozitivní vztah vyjadřují v běžném hovoru např. tyto konkrétní strategie:

- Všímej si potřeb adresáta, jeho přání: *Musíš mít jistě hlad, od rána jsi nic nejedl.*
- Přeháněj zájem o adresáta, dávej mu najevo své sympatie: *Vypěstovala jste moc krásné růže.*
- Opakuj témata, o nichž víš, že s nimi adresát bude souhlasit.
- Vyhybej se formulacím přímého nesouhlasu: A: *Jste ochoten ten projekt přepracovat?* – B: *Ale snad by to někdy šlo.*
- Potvrzuj vzájemnost komunikační, tematickou, emocionální apod.
- Nabízej adresátovi to, o čem víš, že patří k jeho potřebám: *Rád se po těch notách, které sháníš, poohlédnu.*

Pojem negativní tvář odpovídá jednak vymezení „teritoria mého já“, a to prostorovému, časovému, intelektuálnímu, jednak potřebě, aby toto teritorium nikdo nenarušoval. A poruší je ten, kdo řečovými akty, jako je např. negativní hodnocení, kritika, výtka, nesouhlas apod.: „tvář ohrožuje“: to je základ negativní zdvořilosti. Strategie negativní zdvořilosti dovolují nedat najevo negativní hodnocení a podstatou je snaha něčemu nepříjemnému se vyhnout. Zdvořilostní strategie volí komunikanti s vědomím, že mnohdy jde o větší či menší stupeň předstírání.

5 MANIPULATIVNÍ PRINCIP

„Ke spolupráci lze získávat buď dobrovolnou kooperací, nebo manipulací (manus znamená „ruka“); manipulativní komunikace dovoluje ovládat druhé (často z mocenského hlediska), je to jedna z možností, jak mluvčí adresáta přesvědčuje o sobě, o tom, co sděluje.“ (Machová, Švehlová, 2001 str. 104)

Záměrem manipulátora je, aby se adresát vzdal své vůle, učinil rozhodnutí, s nimiž nesouhlasí, přesto mluvčímu buď ustoupí (pasivní chování), nebo jedná rázně (agresivní chování). Manipulativní komunikaci může zabránit zdvořilostní princip, změna v kooperativní chování závisí na reakci těch, s nimiž je manipulováno. S nepřemýšlivými, důvěřivými a nezkušenými adresáty se manipuluje nejlépe. Důsledkem manipulace pak bývají stresy, spory, napětí, nedorozumění a konflikty.

Člověk se může stát obětí manipulace v každodenní komunikaci se členy rodiny, s přáteli, či se spolupracovníky. Manipulaci vyvolávají neshody mezi sociálními skupinami. V médiích funguje široká škála způsobů manipulačního jednání jako prostředek ovládnutí a formování recipientů, společnosti. Kvůli nemožnosti konfrontace nejvíce napomáhají manipulaci reklamy. Působí výrazný nátlak na psychiku adresátů a většinou vyvolávají u recipientů strach a vinu z toho, že zboží nevlastní, neodpovídají požadavkům skupiny, do které by chtěli patřit. Veškerá publicistika ovládá mínění adresátů, např. komentáře ke sportovním, ideologickým, politickým a jiným událostem. Manipulativní prostředky médií lze identifikovat pomocí pragmalinguistické analýzy textů, např. sledováním intence, použitím kódů, konfrontací textů nejméně ze dvou zdrojů, působení složek kontextu, efekt sdělení atd. Nepodlehne manipulátorovi, pokud se dokážeme mentálně, emočně, fyzicky ovládat, jednat přiměřeně a ublížit protivníkovi co nejméně.

Manipulativní strategie porušující maxima kooperační nebo zdvořilostní:

- **Strategie „Ano, ale“.**

Falešné pozitivní hodnocení: *„Váš návrh je výborný, je lepší po mnoha stránkách, než jsou ostatní projekty, ale ...“*; poté následuje pseudozdůvodnění, proč nelze návrh přijmout.

- **Strategie opačného názoru:**

Mluvčí manipuluje negativním hodnocením: „*tak to není/nemáš pravdu/mýlíš se/to bych netvrdil/kecáš/tos udělal úplně špatně*, nebo „absolutním hodnocením“: „*všechno vždycky uděláš špatně, ty ničemu nerozumíš, všechno je tvoje vina.*“

- **Strategie bagatelizující partnerovu výpověď:**

Např. překroucení informace, vytržení ze souvislostí: interpelovaný pravicový poslanec řekl v Parlamentu: „*každé slovo mého komunistického předřečníka bylo jako další úder obuškem na Václavském náměstí, když tam demonstroval začátkem roku 1989.*“ Komunistický poslanec odpoví: *Chtěl tím snad dotyčný říct, že někdo má právo v parlamentu mluvit o lidských právech a jiný ne?* Toto překroucení se týká nepochopení rozdílu mezi právem morálním a zákonným. Pravicový poslanec odpověděl: „*Existuje stenografický záznam mé řeči. Pokud tam tato věta doslovně je, hodlám se o věci bavit. Pokud tam není, bavit se nehodlám.*“

- **Strategie odvolání na autoritu, nebo „obecné odvolání“:**

„*Všichni rozumní lidé tvrdí, že...Většina normálních lidí se domnívá, že...*“ Kdo je proti vyslovenému názoru značí, že „je divný“.

- **Strategie kladení nesmyslných otázek:**

Mluvčí formuluje otázku tak, aby adresát hledal odpověď a mluvčí získal čas. Kombinace hodnotících a řečnických otázek, které se dotýkají důstojnosti protivníka, je obzvláště nezdvořilá: „*Pane redaktore, vy jste asi dost dobře neposlouchal, když jsem tady o téhle záležitosti před půlhodinou mluvil, že?*“

Strategie, které manipulaci neutralizují:

Např.:

- ignorovat manipulaci kooperativní reakcí;
- zjistit, zda má mluvčí vskutku manipulativní záměr;
- odhalit vlastní zranitelnost a sdělit své pocity (zájmeno já místo vy);
- pokusit se vžít do role partnera;
- zesměšnit manipulátora jeho vlastními slovy před svědkem aj.

Eristika (umění sporu) je součástí rétoriky, jež se zabývá cílenými strategiemi, obraty ovlivňujícími dynamičnost výměny informací; proto se vztahuje k manipulativní i konfliktní interakci.

5.1 Konfliktní komunikace

Kooperativní vztahy se ve verbální i neverbální komunikaci komplikují a poté v reálné řeči může dominovat konfliktní princip. Rozhovor je vždy skrytým potenciálním konfliktem a konfliktnost je vlastností každého rozhovoru. Konfliktem není působení psychosociálních mimojazykových faktorů a rozpor ve vztahu různých sociálních skupin, etnik, kultur atd. Tento rozpor nazýváme „konstruktivním konfliktem“. Signály konfliktu se projevují, ale účastníci dialogu se snaží spolupracovat. Buď spor vyřeší, nebo dospějí alespoň k vzájemnému respektování a tolerování rozdílných názorů, postojů a hodnot. Pokud nejsou partneři schopni spolupráce, jedná se konflikt v pravém slova smyslu.

- **Konflikt představ nebo názorů:**

Nejméně dva mluvčí referují o skutečnosti různým způsobem: A: „*Současná politická kultura je srovnatelná se zeměmi EU.*“ B: „*Současná politická kultura je zcela nepřijatelná jak pro slušné Čechy, tak pro EU.*“

- **Konflikt způsobený různým hodnocením stejné věci:**

V. Železný: „*Televize NOVA nabízí takové programy, které si většina národa přeje vidět, tzn. programy dobré.*“ Lidové noviny: „*Televizi NOVA můžeme považovat za největšího nositele kýče.*“

Názorová rozdílnost ve vztahu má závažnější efekt než neshody v obsahové rovině. Lidé se neporovnávají se skutečností mimo vztah, ale „definují své vztahy“. Konflikty postojů se pak vztahují i k emocím a názorům („líbí se mi“, „nelíbí se mi“). Konflikty zájmů se týkají racionálních střetů např. nějakých nedostatků, souhlasu/nesouhlasu, kde strávit dovolenou, jaká teorie je nejvýhodnější apod.

5.2 Konfliktotvorné prostředky

Neshody se v komunikaci realizují výrazovými prostředky všech rovin jazykového systému i způsoby jejich fungování.

- **Zvuková rovina:**

Vede k případnému nedorozumění, např. návyk zbytečného emocionálního zvyšování a zesilování hlasu, který je v konfliktní komunikaci různě hodnocen. A: „*Proč na mě křičíš?!*“ B: „*Vždyť nekřičím.*“

- **Lexikální rovina:**

Vede často ke vzniku konfliktu, např. odlišné užívání a hodnocení zdrobnělin, vulgarismů, tykání, vykání, užívání zájmena 3. os. sg. při informování o přítomné osobě („*ona mě o to už taky prosila*“ místo zdvořilostního označení sociální role „*Marie, maminka, kolegyně...*“).

- **Rovina řečových aktů:**

Z pragmatického hlediska jsou některá řečová jednání konfliktní, např. zakazování, vyhrožování, příkazování, bezohledná kritika, výčitky, potom hovoříme o sporu, hádce, konfrontaci apod. Konflikt může být důsledkem např. indirektního způsobu indikace či realizace komunikační funkce („*Možná by bylo dobré, kdyby se opozice konečně zamyslela nad tím, jak takto zásadní změny veřejnosti předkládá*“), vyjádřením imperativem („*Půjč mi stovku!*“) místo očekávané nepřímé indikace, konfliktně také působí mlčení a smích.

- **Obsahový komponent:**

Např. témata tabuizovaná, témata konfliktní za všech okolností nebo intelektuálně náročná témata, ke kterým se nemohou vyjádřit obě strany. (Machová a Švehlová, 2001)

SHRNUTÍ TEORETICKÝCH POZNATKŮ

Na závěr shrneme poznatky z teoretické části. Pokud chceme v komunikaci dosáhnout kooperace, musíme se dle Grice řídit pravidly čtyř maxim, a to maxim kvality, kvantity, relevantnosti a způsobu, které nám zajistí, aby informace byly pravdivé, v dostatečné míře, důležitosti a jasnosti. Dále stanovuje dvě supermaximy: Zkuste přispět jen tím, co je pravda a buďte nápadní. Důležitou součástí komunikace jsou implikatury, které na první pohled mohou vypadat jako porušování principů.

V běžné komunikaci je nedodržení kooperačního principu časté, protože dialog by ztrácel na své atraktivnosti. Uvedli jsme mnoho strategií porušení maxim i s konkrétními příklady.

Častým důvodem nesplnění spolupráce bývá zdvořilost. Zdvořilostnímu principu se věnuje čtvrtá kapitola, jež považuje kooperační princip za potřebný, ale zdvořilostní princip za důležitější, hlavně v situacích, kdy musíme vyjádřit nesouhlas. Zdvořilostní princip je založen na šesti maximách, a to taktu, velkorysosti, souhlasu, skromnosti, shody a souladu. Kdy úkolem se stává maximální ocenění partnera a minimální chvála sebe samotného.

Zdvořilostní princip může zabránit manipulativnímu chování, kterým se zabývá pátá kapitola. Kdy záměrem mluvčího je vmanipulovat partnera, aby se nějak choval či nechoval. Nejčastějším manipulátorem se stávají média. Častým výsledkem manipulace se pak stávají konflikty, nedorozumění a spory.

METODOLOGIE

Cílem praktické části je empirický výzkum, kdy si ověříme uplatnění poznatků z teoretické části. Prvním dílčím cílem je výběr pořadů a následně dílů, z kterých budou čerpána data, druhým úkolem bude následná transkripce zhlédnutého dílu a třetím analýza jazykových projevů.

Pro účely jazykového rozboru diskuzních pořadů byly vybrány pořady Otázky Václava Moravce a Máte slovo s Michaelou Jílkovou, a to z důvodu rozlišného zpracování podobného tématu. Zvoleny byly dva náhodné díly z obou pořadů a sledováno bylo prvních deset minut každého dílu.

Jako zdroj sloužily videoarchivy dostupné na stránkách České televize, konkrétní odkaz je uveden u jednotlivých prepisů. Po zhlédnutí dílů došlo k transkripci a následné analýze. Transkripce jsou přepsány doslovně, včetně odchylek od norem standardního českého jazyka, pro lepší přehlednost byly věty doplněny interpunkčními znaménky. V rozhovorech není zaznamenána intonace, neverbální komunikace či přerušování výpovědi.

Cílem kvalitativní analýzy je za pomoci poznatků získaných z teoretické části se zaměřit na promluvy televizních moderátorů i hostů a zjistit účel jazykového kódování výpovědi.

Hlavním cílem práce je zhodnotit dodržování či porušování Griceových komunikačních maxim a maxim zdvořilosti. Pro tento účel jsme se zaměřili na politické diskuzní pořady, kdy se předpokládá nejvýraznější dodržování či porušování principů. Cílem však nebylo nalézt všechny maximy.

Přepis rozhovorů byl rozdělen do menších částí. Jednotlivé části byly podrobeny analýze kódování. Přepis jako celek je k dispozici v příloze diplomové práce.

6 DISKUZNÍ POŘADY

6.1 Otázky Václava Moravce

V hodnocení pořadů patří Otázky Václava Moravce k velmi kvalitním a profesionálně zpracovaným diskuzím, navíc se může chlubit vysokou sledovaností a otevíráním témat, jež jsou aktuální. Moderátor Václav Moravec patří mezi nejznámější a nejsledovanější současné moderátory. (www.m-journal.cz)

Václav Moravec absolvoval Fakultu sociálních věd Univerzity Karlovy, kde získal titul doktor filozofie. Během své novinářské kariéry působil v redakci mnoha rádií, od Českého rozhlasu až po českou pobočku rádia BBC. V roce 2003 obdržel za moderování pořadu Interview BBC Cenu Nadace Českého literárního fondu Novinářská křepelka pro novináře ve věku do 33 let. Stal se čtyřnásobným držitelem ceny TýTý jako nejoblíbenější osobnost televizní publicistiky za rok 2007, 2008, 2009 a 2011. (www.ceskatelevize.cz)

Od roku 2004 moderuje diskuzní pořad České televize Otázky Václava Moravce. Diskuzní pořad se vysílá v premiéře každou neděli ve 12:00 na programech ČT1 a ČT24 a pokračování je od 13:05 na programu ČT24. Reprízu obou hodin vysílá program ČT24 v neděli po půlnoci. (www.ceskatelevize.cz)

Otázky Václava Moravce jednoznačně patří mezi nejsledovanější diskuzní pořady u nás. (www.m-journal.cz)

Sledovanost a mnoho analýz pořadu Otázky Václava Moravce nalezneme na webových stránkách www.parlamentnilisty.cz

Od roku 2015 vysílá Česká televize měsíčník Fokus Václava Moravce. Pořad představuje fenomény dneška, hlavně proměny společnosti, technologií a vztahů mezi lidmi. Vysílá se první úterý nebo středu v měsíci živě na ČT24 od 20:00-22:00hod. Přímý přenos je doplněn o dokumentární reportáže či statistická data. (www.ceskatelevize.cz)

6.2 Máte slovo s M. Jílkovou

Diskuzní pořad Máte slovo, nabízí divákům v přímém přenosu tři úhly pohledu na jedno téma, tři strany diskutujících (politici, odpůrci z řad odborníků a veřejnost). Diskuze trvá čtyřicet pět minut živého vysílání. Heslo programu zní: „Neřešíme problémy politiků, ale témata, která působí starost i občanům a řešíme je přímo s nimi.“ Moderátorkou je Michaela Jílková. (www.ceskatelevize.cz)

Kritici vytýkají pořadu, že není názorově vyvážený a je založený na vypjaté výměně názorů. „Máte slovo naopak přesně zapadá do současné dramaturgie ČT1, která velmi neobratně kopíruje komerční stanice a bulvárních způsobů se místy neštítí. Do programu ČT1 se dostal právě proto, že kopíruje novácký Kotel, je to od začátku stejný model a stejná dikce," poznamenává Machalická. (www.romea.cz)

Michaela Jílková pochází z umělecké rodiny, vystudovala konzervatoř, ale nakonec se stala novinářkou. Po studiích působila nejprve jako moderátorka v Československém rozhlase a v Československé televizi, později v České televizi. Její osobitý styl moderování se nejvíce dostal do povědomí diváků v televizním pořadu Kotel vysílaný na TV Nova. Nato krátce působila v MF Dnes. V současné době vede publicistický pořad Máte slovo. (zivotopis.osobnosti.cz)

7 ANALÝZA DISKUZNÍCH POŘADŮ

7.1 Otázky Václava Moravce (1)

Neděle 23. dubna 2017

Hosté: Milan Chovanec (dále MCH), ministr vnitra, statutární místopředseda ČSSD;
Alexander Černý (dále AČ), poslanec, stínový ministr obrany.

Moderátor: Václav Moravec (dále VM).

Zdroj: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1126672097-otazky-vaclava-moravce/217411030500423/>

VM: Pane ministře, proč tak pozdě ona koncepce?

MCH: Tak ta koncepce vychází z auditu národní bezpečnosti. Sme jedna z prvních evropských zemí, která vůbec auditovala ten bezpečnostní prostor a je zvláštní, že tedy tyto koncepce nepřipravily pravicové vlády před námi. Tady to přeci není o tom, že bychom nechránili měkké cíle už v minulosti, to není o tom, že by nepracovaly tajné služby a policie. My se snažíme uchopit tu věc koncepčně, s nadhledem, v souvislostech, jak říkáte.

VM: Proč jste ji neuchopili koncepčně už dřív?

MCH: Ale vždyť to běží už od samého začátku. Posilujeme rozpočty policie, posilujeme rozpočty tajných služeb. Ty tajné služby jsou úkolovány na základě bezpečnostních rad státu.

VM: Takže teď jste to jen sepsali na papír?

MCH: Ochrana měkkých cílů znamená, že do toho zapojíte odbornou veřejnost a prioritně do toho zapojíte do systémů ochrany lidí, kteří mají např. na starosti sportovní utkání, kteří jsou vlastníci velkých nákupních center. To znamená, toto už je de facto proklik, provazba mezi státem a mezi tou privátní sférou. To znamená, tato koncepce zahrnuje a popisuje ten systém v celku, že by neexistoval v minulosti, to prostě není pravda a paní kolegyně Černochová to velice dobře ví.

V první části rozhovoru se adresát MCH snaží spolupracovat s mluvčím VM, dodržením kategorie kvality odpovědí na otázku, proč koncepce byla napsána tak pozdě. Zároveň se však dopustí porušení maximy kvantity „Nedělejte svůj příspěvek informativnější, než je požadováno“, v momentě, kdy se snaží ospravedlnit pozdější vydání koncepce kritikou předešlých vlád. Ve výpovědi nalezneme metaforu „měkké cíle“, jež nám označuje místa s vysokou koncentrací osob a nízkou úrovní zabezpečení proti násilným útokům. Navíc nám metaforika implikuje informaci, že koncepce se týká Strategie České republiky pro boj proti terorismu.

V první odpovědi ministr vnitra zachovává v kategorii kvality specifickou maximu „Neříkejte nic, pro co nemáte dostatečné důkazy“ tvrzením „Sme jedna z prvních evropských zemí...“, kdy tuto informaci potvrzuje v rozhovoru i AČ (viz níže). Toto prohlášení můžeme ale také hodnotit jako porušení maxima skromnosti, jenž pozorujeme ve výtce MCH „...je zvláštní, že tyto koncepce nepřipravily pravicové vlády před námi.“

Ve třetí otázce položené ministrovi se moderátor nevyhne ironii, když na slova Milana Chovance o fungující obraně státu před napsáním koncepce, reaguje otázkou: „Takže teď jste to jen sepsali na papír?“

VM: Pane místopředsedo, i z těch levicových pozic je na místě kritika té koncepce nebo ne?

AČ: No, já bych, kritika té koncepce určitě může být na místě, ale já se jenom trochu vrátím o rok zpátky, když se připravovala, protože předpokladem pro tuhleto koncepci byl onen audit, o kterém se pan ministr už zmínil a já si živě vzpomínám na to, že když jsme někdy téměř před rokem ani ne před rokem, když jsme na jednom ze seminářů ve sněmovně slyšeli premiéra, jak říkal „Proč bychom měli něco vymýšlet? Podívejme se k našim západním partnerům, oni určitě něco mají a bude perfektní, když to využijeme.“ a pak vzápětí dodal: „To by určitě udělal každý normální člověk.“. Jenomže v západní Evropě nic není. Evropská unie nic nemá. Já si přisadím z toho svého soudku, když si vzpomenu první poznatky generála Pavla, když nastoupil jako vrchní velitel, nejvyšší voják v Alianci a přišel na výbor a my jsme ho zpovídali, tak co vlastně budeme chystat proti tomu terorismu a on říká: „Nebudeme chystat nic. My nemáme ani politické zadání, takže vojáci prostě nemají nic, Severoatlantická aliance nemá nic.“

VM: Jinými slovy je dobře, že koncepce vznikla.

AČ: Je to konečně krok, který k něčemu směřuje. Všechno, co se děje na jakémkoli poli, je dobře. Tohle je částečně prevence, částečně to už vede k tomu, co my tvrdíme neustále, že prostě bez zapojení široké veřejnosti, občanů, výchovy, školama počínaje a i na pracovištích koneckonců, to je cesta, jinak nemáme šanci.

VM: A je něco, co v té koncepci postrádáte, když jsme se bavili o možné kritice toho dokumentu, který vláda projedná?

AČ: Já teď nechci lacině parazitovat na něčem, co...víte, ten úkol je tak nebetyčně složitý, že žádná koncepce, bezpečnost a ochranu proti terorismu nemůže tomu zabránit, protože těch měkkých cílů...se podívejme, kolik je, já nevím středních a větších měst po republice, všude jsou sportovní haly, divadla, prostě místa, nádraží, místa, kde se shromažďují lidé ve větším množství. Nevím, kolik bychom museli mít policistů, pokud bychom se pokusili všechny takzvané měkké cíle chránit, prostě nepřipadá v úvahu...

V druhé části chce moderátor otázkou na poslance získat souhlas či nesouhlas s koncepcí předloženou ministrem vnitra. Začátek odpovědi naznačuje, že AČ vyjádří nesouhlas, „kritika té koncepce může být určitě na místě...“, načež se rozhodne nekritizovat a ve výpovědi odvádí řeč vyprávěním o situacích, které proběhly před rokem, tím však poruší kooperační princip, a to maximu relevance.

V části vzpomínek AČ cituje premiéra: „Proč bychom měli něco vymýšlet? Podívejme se k našim západním partnerům...“, zde premiér nepochybně porušuje kategorii kvality a její supermaximu „Zkuste přispět jen tím, co je pravda.“, navíc využívá manipulativního principu, že tímto způsobem by určitě jednal „každý normální člověk“.

V dalších reakcích AČ se může zdát, že porušuje maximu relevance, ale tak tomu není, odpovědi implikují souhlas se vznikem koncepce, navíc v sobě implikují maximu ocenění za zrod a obtížnost plánu boje proti terorismu.

VM: Kolik to bude stát, to naplňování té koncepce? Máte to spočítané na vnitru?

MCH: Napřed dovolte. Tady jsme slyšeli, že vlastně armáda a policie jsou v rozkladu, stát není chráněn, to prostě není pravda. Jsme šestou nejbezpečnější zemí, zvyšuje se nám počet turistů, který do České republiky přijíždí a přijíždí i jenom z toho důvodu, že jsme bezpečnou zemí. Krásnou a bezpečnou zemí. Aby to bylo nadále pravda, tak je prostě potřeba předvídat. Pan kolega má velkou pravdu v tom, že ta Evropa zaspala, v rámci migrační krize nejsou manuály, nejsou standartizované dokumenty o tom, jak se ta Evropa k tomu má chovat, bohužel ochrana měkkých cílů jako taková a my jsme pátrali po světě, tak samozřejmě tam, kde se lze poučit je Izrael, Spojené státy, v Evropě velmi malý počet toto má. Proto jsme se poučili a převzali jsme některou metodiku od Izraelců, převzali jsme ji od Spojených států a od dalších partnerů, který s tímto fenoménem mají své zkušenosti.

VM: Kolik všechno, vraťte se k původní otázce, kolik všechno v letech 2019 až 2021 to bude stát?

MCH: Tento materiál je materiál živý. Je to začátek cesty, bude se to vyvíjet, je tam stálá pracovní skupina ministra vnitra, v níž jsou integrovány například i specialisté z armády, tzn. z ministerstva obrany a to je začátek cesty a ta cesta je každodenní boj s terorismem a nekončí a nevyřeší se jedním materiálem o třiceti stranách. Toto je start cesty a ta cesta se nesmí přerušit.

VM: A znovu se ptám, potřetí a naposled.

MCH: Kolik to bude stát. Bude to stát v horizontu deseti let desítky a stovky milionů korun. My nechceme ingerovat více než je zdrávo do těch jednotlivých rezortů. Ministerstvo kultury, jejich památky; školství, školy, střední školy, základní školy, tam příjemce dotací budou obce, kraje, které jsou zřizovatelé, univerzity samozřejmě, které potom mají samosprávnou formu, ale je tam investorem ministerstvo školství, ministerstvo práce.

VM ve své otázce „Kolik to bude stát, to naplňování koncepce?“ splňuje kategorii způsobu a její maxima „Vyvarujte se nejednoznačnosti.“ i „Buďte struční.“. Přesto ministr odpovědí poruší maximu „Buďte relevantní.“, mění předmět konverzace a moderátorovi se dostává opětovná odezva obhajující práci policie, armády a vysvětlení pozdního sepsání koncepce. K nedodržení této maximy může MCH vést neochota přímé odpovědi, zastírání pravdy o neadekvátní částce, ale i slovní útok na osobu AČ a snaha vyvolat konfliktní situaci. Do odpovědi vstupuje VM jinak formulovanou otázkou, vrací se ke zjišťování částky za koncepci, avšak ani tentokrát nedostává přímou odpověď a MCH pokračuje v porušování relevantnosti. Opětovně do reakce vstupuje moderátor tentokrát direktivním příkazem dožadujícím se konkrétní sumy „A znovu se ptám, potřetí a naposled“, dochází ke konstruktivnímu konfliktu, který vyřeší ministr spolupracujícím sdělením o určitém obnosu peněz za strategii pro boj proti terorismu.

7.2 Otázky Václava Moravce (2)

Neděle 7. května 2017

Host: Bohuslav Sobotka (dále BS), premiér vlády.

Moderátor: Václav Moravec (dále VM).

Zdroj: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1126672097-otazky-vaclava-moravce/217411030500507/>

VM: Pražský hrad zažil už mnohé, tento týden i reality show. Z původního fototerminu, tedy pózování pro fotografy před schůzkou prezidenta s premiérem, se stala přehlídka trapnosti na nejvyšší úrovni.

(Schůzka Miloše Zemana a Bohuslava Sobotky na Pražském hradě)

Miloš Zeman: Dobrý den, Slávku. Podívej se, jakou máme publicitu.

(Úvodní slovo mluvčího hradu Jiřího Ovčáčka)

*Jiří Ovčáček: Dobrý den dámy a pánové, vítám Vás na Pražském hradě. Nyní se vyjádří
Předseda vlády České republiky pan Bohuslav Sobotka. Prosím, pane premiére.*

Miloš Zeman: Žádné otázky, jak jsme se dohodli, jo. Takže jenom brfink.

Jiří Ovčáček: Tak prosím, pane premiére.

Miloš Zeman: Ale nastav si to, támhle to máš obráceně.

(smích)

Bohuslav Sobotka: Já přemýšlím, dámy a pánové, k čemu bych se v tuto chvíli vyjádřil.

Vzhledem k oficiální příležitosti by se očekávalo zdvořilé chování všech účastníků schůzky. Bohužel pan prezident Miloš Zeman zdvořilostní princip porušuje ve chvíli, kdy místo vykání volí tykání („Dobrý den, Slávku.“). Navíc jeho chování můžeme označit jako manipulativní, protože staví pana premiéra do situace, na kterou nebyl připraven, dává mu najevo na čí „teritoriu“ se nachází a podle jakých pravidel se bude řídit dialog („Takže žádné otázky...“). Pan prezident zesměšní Bohuslava Sobotku nevhodnými poznámkami o špatně nastaveném mikrofonu („Ale nastav si to, támhle to máš obráceně.“). Bohuslav Sobotka se snaží zachovat „pozitivní tvář“ a vážnost situace, přesto jeho odpověď můžeme vnímat jako dvojsmyslnou („Já přemýšlím..., k čemu bych se vyjádřil.“). Zdvořilost respektuje mluvčí hradu přivítáním, oslovením, vykáním a použitím výrazu „prosím“.

VM: Hlavní aktér tohoto týdne premiér Bohuslav Sobotka, první host Otázek. Hezký dobrý den, pane premiére.

BS: Přeju hezkou neděli a děkuju za pozvání.

VM: Nad čím jste přemýšlel, když jste viděl ty čtyři dny staré záběry?

BS: Ted', když jsem přemýšlel, bylo mi líto České republiky a taky Pražského hradu, protože myslím si, že Pražský hrad už v dějinách zažil ledacos, ale tohle to bylo zbytečné a myslím si, že to bylo trapné.

VM: A sám sebe jste nelitoval, že jste se dostal do takové situace? Jak dlouho jste přemýšlel, jestli začnete na ten mikrofon odpovídat?

BS: Ale já jsem se snažil tu situaci využít proto, abych popsal svůj názor, abych řekl svoje stanovisko, abych se distancoval od toho, co se tam mělo údajně odehrát, ale jak už jsem řekl, myslím si, že to bylo absolutně zbytečné. Já jsem požádal prezidenta republiky o schůzku, chtěl jsem s ním konzultovat politickou situaci a chtěl jsem také znát jeho názor mimo jiné na výklad Ústavy České republiky.

VM: Vy jste v politice od devadesátých let. Byl toto okamžik, kdy jste byl v politice nejvíc zaskočen, nebo byly jiné?

BS: (smích) Ehm, asi to byl jeden z těch okamžiků, kdy jsem byl nejvíce zaskočen, protože jsem nečekal, že se něco takového v těch důstojných prostorách Pražského hradu může odehrát. Já jsem na Pražský hrad chodil v minulosti už mnohokrát, byli tam různí prezidenti a vždycky jsem tam chodil s určitou posvátnou úctou. Člověk má vždycky určité mrazení, když jde do těch prostor, protože si to všichni spojujeme s našimi králi, s naší státností, s Masarykem, s Benešem a dalšími prezidenty a teď se tam člověk dočká něčeho takového, takže mě to určitě zaskočilo, překvapilo, že to ve mně vyvolalo silné emoce a byla potřeba silná sebekontrola.

V počátku rozhovoru Václav Moravec vítá svého hosta příjemným způsobem, čímž se snaží navodit spolupracující atmosféru. Ve stejném duchu mu Bohuslav Sobotka odpovídá. Na první otázku moderátora odpovídá premiér vhodným způsobem a komentuje předešlé záběry. Druhým dotazem vyjadřuje VM maximu účasti s předešlou situací BS a chce znát jeho pocity („A sám sebe jste nelitoval...?“). Tuto otázku však BS ignoruje, čímž zachovává maximu skromnosti. Může se zdát, že na další dotaz BS také neodpovídá, a tím porušuje maximu kvality, není tomu tak a z jeho výpovědi usuzujeme, proč na mikrofon neodpovídal a čeho chtěl dosáhnout.

V rámci zachování relevantnosti se VM stále drží tématu reakce na předcházející video, tentokrát „zda je to okamžik, kdy byl v politice nejvíce zaskočen“. Premiér vyjadřuje svůj souhlas s náročností situace.

....

VM: Myslíte, že si to myslí i vaši straniční kolegové? Protože teď narážím na slova Milana Štěcha, předsedy Senátu, který kritizoval počínání nejvyššího ústavního činitele, tedy prezidenta republiky a druhý nejvyšší ústavní činitel Milan Štěch, předseda Senátu pronášel tato slova:

Milan Štěch: Já si myslím, že to není důstojné jednání jakéhokoli občana natož „první občan České republiky“. Tak by se nechoval ani ten poslední občan České republiky, se domnívám. Já si pamatuju z mládí, že takto vystupovali takoví ty senilní starci, kteří ovšem už na tom nebyli po všech stránkách jak fyzicky, tak duševně dobře a myslím si, že prezident to absolutně nezvládá. Je to velká ostuda.

VM: Na kolik můžou ty budoucí vztahy mezi Pražským hradem a stále ještě nejsilnější politickou stranou v zemi, tedy Sociální demokracií zatěžovat podobná slova, která pronáší předseda Senátu, kdy mluví o senilních starcích?

BS: Já vidím, že Milana Štěcha jako předsedu Senátu, ta dehonestace majestátu Pražského hradu taky silně rozčílila. Já si myslím, že nemůžeme úplně postupovat jenom pod dojmem emocí. Nicméně ta nálada v Sociální demokracii vůči současnému prezidentovi se výrazným způsobem zhoršila.

VM: Připouštíte, že ta slova Milana Štěcha nebyla zcela vhodná?

BS: No, já nevím, jestli nebyla vhodná slova Milana Štěcha. Já si myslím, že primárně nebylo vhodné to, co jsme viděli ve čtvrtek na Pražském hradě, protože proto nebyl žádný věcný důvod.

VM: A na to se má reagovat slovy o senilních starcích, když se mluví o prezidentu republiky?

BS: Já teď nechci komentovat slova, která nebyla vyvolána Milanem Štěchem, ale vyvolána kroky prezidenta republiky. Vraťme se k tomu, co je podstatné, a když si ještě odkrojím tu slupku těch kroků prezidenta republiky, tak v tom jádru je přece úplně něco jiného. V tom jádru jsou problémy místopředsedy vlády a ministra financí, které já jsem nemohl ignorovat, ke kterým já jsem nemohl

mlčet, jednak i na základě usnesení Poslanecké sněmovny, jednak i na základě toho vývoje posledních dní.

Moderátor později v rozhovoru chce znát názor premiéra na slova stranického kolegy Milana Štěcha, přehrané ve studiu. V nich se předseda Senátu vyjadřuje o prezidentovi jako o „senilním starci, který nezvládá svou práci a nechová se jako první občan republiky“, čímž dává najevo otevřenou kritiku vůči osobnosti Miloše Zemana, porušuje zdvořilostní princip a maximu taktu.

V další otázce se BS má vyjádřit ke vztahu strany Sociální demokracie a Pražského hradu, tím se může dostat do konfliktní situace definováním vztahu, a přestože odpoví „za stranu“, je zřejmé, že spíše odpovídá sám za sebe, projevuje svůj názor. Ten i později vysloví „Já si myslím...“ a dává najevo nesouhlas s jednáním prezidenta.

Na poslední dotaz týkající se slov Milana Štěcha BS ihned odmítá kooperaci „Já teď nechci komentovat slova...“, porušuje i maximu kvantity, opět se vrací k osobnosti Miloše Zemana, navíc dochází i k nedodržení maximy kvality použitím metafory „...odkrojím slupku těch kroků, v jádru je něco jiného...“, kdy opět implikuje informace navíc o osobě prezidenta.

7.3 Máte slovo s M. Jílkovou (1)

Čtvrtek 1. prosince 2016

Hosté: Zdeněk Ondráček (dále ZO), autor návrhu, poslanec KSČM;
Jiří Pospíšil (dále JO), europoslanec za TOP 09 a Starostové;
Ivan David (dále ID), bývalý ministr zdravotnictví a psychiatr;
Roman Joch (dále RJ), ředitel Občanského institutu.

Moderátorka: Michaela Jílková (dále MJ).

Zdroj: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10175540660-mate-slovo-s-m-jilkovou/216411030520028/>

MJ: Máte slovo. Dobrý večer, milí diváci. Před čtrnácti dny, původně šedesát čtyři poslanců navrhlo, aby ten, kdo veřejně hanobí prezidenta, ruší výkon jeho pravomoci a snižuje tak jeho výkon, snižuje jeho vážnost, pardon, tak aby byl potrestán odnětím svobody až na jeden rok. Pokud by se tedy za urážky prezidenta končilo ve vězení, nebo se platily vysoké pokuty, byla by společnost slušnější a vychovanější anebo by byla ohrožena svoboda slova? O tom diskutovat budou „K návrhu zákona mě vedl stav společnosti, která hrubne. Konfrontaci názorů nahrazuje hrubá vulgarita.“ vysvětluje poslanec KSČM. Dobrý večer.

ZO: Dobrý večer vám i divákům.

MJ: „Tento návrh zavání návratem ke komunistické ochraně papalášů.“ namítá bývalý ministr spravedlnosti, europoslanec TOP 09-STAN. Dobrý večer.

JP: Dobrý večer.

MJ: „Vulgární nadávky nejsou kritikou a kritikou nejsou ani lživá tvrzení.“ říká psychiatr a předseda spolku Nová republika. Dobrý večer.

ID: Dobrý večer.

MJ: „Tento návrh podporuje ztrátu svobody nás všech.“ varuje ředitel Občanského institutu. Dobrý večer.

RJ: Dobrý večer.

MJ: A za vás, veřejnost. „Jednou je prezident hlava státu, a pokud má mít respekt ve světě, musí mít úctu i od nás.“ je přesvědčen důchodce z Popovic u Rajhradu. Dobrý večer.

Důchodce: Dobrý večer.

MJ: „Jde o návrh náhubkového zákona a prezident by měl jít vlastním příkladem slušného chování.“ oponuje aktivista a marketingový konzultant z Prahy. Dobrý večer.

Aktivista: Dobrý večer.

V úvodu pořadu Michaela Jílková stanovuje téma diskuze, poté představí jednotlivé hosty výrokiem, který v minulosti pronesli v jistém deníku, nebo pořadu a na konci následuje pozdrav „Dobrý večer“. Již z názorů účastníků můžeme usuzovat neuskutečnitelnost kooperace a shody v dalších částech diskuze. Každý mluvčí nejspíše bude o problému referovat rozlišným způsobem, očekáváme konflikt názorů a představ týkající se návrhu zákona („ztráta svobody“, „náhubkový zákon“, „stav společnosti“, „komunistická ochrana papalášů“).

MJ: Pane poslanče, kdybyste tedy mohl zde, protější straně, vysvětlit, proč by mělo být trestné urážet pana prezidenta, když pan prezident Zeman také uráží některé své kritiky? Proč on by mohl, ano, a občané ne? Prosím.

ZO: Tak v obecné rovině mluvíme o tom, jestli je normální ve společnosti, že jakýkoliv dialog chcete vést, musíte někoho urážet. Jestliže chceme vést dialog, nebo chceme s někým o něčem diskutovat, tak můžeme vést normální konfrontaci názorů, ale pokud já se zde do vašeho studia postavím a začnu svoji úvodní větu tím, že se vyhradím vůči komukoliv zde, třeba jen kvůli výrazu a řeknu, že kouká jako nějaké nelichotivé zvíře, který každý člověk odsuzuje, tak určitě ten náš dialog nebude dobrý, protože jsem mezi nás postavil poměrně výraznou stěnu v tom, abysme komunikovat mohli, pokud budeme komunikovat v odborné úrovni můžeme, ale bohužel ta odborná diskuze končí tehdy, teda u některých končí, a přecházíme k obecným frázím a formulacím. To znamená, já jsem si tady udělal takový lísteček.

MJ: To stačí, protože.

ZO: Budeme nejčastěji používat slovo svoboda a demokracie.

MJ: Ano, ale pane poslanče, ale vy jste mi neodpověděl na tu otázku, ano. Proč?

ZO: Ale musíte mě nechat, paní Jílková.

MJ: Podívejte se, vy tady nejste v Poslanecké sněmovně. Rozumíte. Ne, pane poslanče, vy víte, že tady je dialog. Prostě.

ZO: Ale my ten dialog vedeme, kdybyste mně neskákala do řeči, můžeme dál komunikovat.

V další části se moderátorka nevěnuje samotnému návrhu zákona, ale „útočí“ na poslance KSČM, proč chce trestat občany za nevhodné chování vůči prezidentovi, když sám prezident neodpovídá požadovanému chování. Zdeněk Ondráček se nenechává vmanipulovat ke kritice pana Zemana, volí nesplnění maximy „Buďte relevantní.“, sděluje svůj názor na komunikaci obecně, volí obecné odvolání „normální ve společnosti je, že...“, dále porušuje maximu způsobu, kdy se o správném vedení dialogu vyjadřuje vágně.

Poté následují výměny, v nichž si mluvčí vymezují „teritoria“, snaží se prosadit svůj směr pokračování diskuze. MJ volí direktní indikace „to stačí; tady nejste v poslanecké sněmovně; tady je dialog“. Příčinou konfliktu je rozdílná představa o délce replik a vzájemném skákání do řeči „musíte mě nechat; kdybyste mně neskákala do řeči“. ZO opět poruší maximu způsobu, tentokrát elipsou: MJ: Pane poslanče, vy jste mi neodpověděl na otázku. ZO: Musíte mě nechat, paní Jílková.

MJ: Pane poslanče, já bych vás poprosila, odpověď na tu otázku. Proč by mělo být trestné urážet pana prezidenta, když pan prezident Zeman některé své kritiky uráží?

ZO: Máme trestní právo jako, které už chrání před vulgaritou některé konkrétní osoby a Vláda České Republiky je sama si vědoma toho, že společnost jako taková hrubne a snaží se poskytnout ochranu i dalším osobám, který jsou zaměstnanci státu, to znamená, do nového přestupkového zákona, zákona 251 z loňského roku, nebo z letošního roku, který nabyde účinnosti příští rok, budeme mít proti pomluvám, respektive ne proti pomluvám, proti vulgaritám chráněné taky veřejné osoby, to znamená.

MJ: A vy si myslíte, tedy myslíte, že pan prezident, ano, přesto jste mi stále neodpověděl na tu otázku, ale kdybyste, pane europoslanče, mohl reagovat.

JP: Já jsem se vyjádřil jasně a zopakuji to. Já si myslím, že ve svobodné společnosti, kde jsou politici placeni daňovými poplatníky, tak nemají mít ochranu před vlastními voliči a já tedy nejsem prosím příznivcem vulgarity, vulgární termíny to do seriózní debaty nepatří, ale za vulgární termíny nemá být nikdo trestně stíhán a jít například do vězení. Vulgarita je nemravná, nikoli trestně právně nezákonná, a to je moje hlavní pozice, takže já odmítám, že by tady říkal, že vulgarita patří do dialogu, nepatří, ale když jsme připravovali nový trestní zákoník, pane poslanče, tak se vedla velká debata o tom, jestli vůbec mají být verbálně trestné činy. Nakonec se v trestném zákoníku nechala právě pomluva, protože ta chrání obyčejné občany, obyčejné lidi, ale pro mě a tím slovo papaláš ve chvíli, kdy politik je chráněn víc než občan a je chráněn před názory občanů, tak je právě papaláš a vy jste ho sám řekl. Tato vláda už to dávno dělá. Prosadila v přestupkovém zákoně, že úředníky nelze urážet, říkat jim razantní názory, že to bude ne trestní, ale přestupkový postih.

MJ se snaží upustit od konfliktního chování, nepokračovat v eskalaci obviňování, vrací se k původní otázce. Bohužel ani tentokrát se nedočká kooperativní odpovědi ze strany pana poslance.

Ke slovu se dostává Jiří Pospíšil, jenž vyjadřuje nesouhlas s návrhem zákona. Porušuje maximu kvality strategií předstírání tvrzením, že v trestním zákoníku

se z verbálních činů ponechala jen pomluva. Toto tvrzení následně popírá ZO vyjmenováním dalších verbálních činů uvedených v zákoníku.

MJ: Dobře, ale držte se opravdu těchto hanobení, ano. Držte se hanobení, pana prezidenta. Prosím, pan ředitel Joch.

RJ: Politik, veřejná osoba musí snést i ostřejší slovo a přesná hranice mezi hanoběním a drsnou kritikou není, takže takhle přistupujete k postupnému omezování svobody slova. Prezident, premiér, ministr je náš zaměstnanec. My, lid České republiky, jsme je zvolili a my je platíme z našich daní a zaměstnavatel, samozřejmě my lid, máme právo seřvat vlastní zaměstnance.

ZO: Máte právo seřvat, nikoho urážet.

RJ: Neurážím.

ZO: Vy nejste právník, pane Joch. Neurážet, protože to, co vy říkáte, přece vaše právo, jak vy říkáte, říkat cokoliv, který možná vychází z Listiny základních práv a svobod, přece naráží na další právo na ochranu cti a osobnosti. Vaše právo končí tam, kde začíná moje právo. Pane poslanče, mluvím, děkuji.

RJ: Já jsem občan, vy jste politik. Vy musíte, já vás neurážím, vy musíte snést méně a pak je tady ještě jeden aspekt, který bysme si měli všichni uvědomit, aspekt humanitární, humanitní, lidský. Pan Miloš Zeman je starý nemocný člověk, kdyby váš návrh.

MJ: Já musím, já bych vás poprosila, pane řediteli.

RJ: Kdyby váš návrh byl přijat, tak by musel jít do vězení, protože nikdo nehanobí úřad prezidenta republiky tolik jako Miloš Zeman.

MJ: Dobře, tak to je názor. Necháme hovořit i druhé, pane doktore, kdybyste mohl zareagovat na tedy argument pana ředitele, také zaznívá svým způsobem, že na vulgarizaci společnosti se podílí i pan prezident, že z některých kruhů tento názor zaznívá. Kdybyste na toto mohl zareagovat.

ID: No já si myslím, že především pan doktor Joch, těžko pana prezidenta urazí. To se asi nepodaří, protože pan prezident se asi nebude srovnávat s panem doktorem Jochem čili ty snahy jsou dost marné a já si myslím.

MJ: Ale je to zde názor, ano, odborníka nebo veřejnosti, tak kdybyste na to mohl reagovat, ano.

ID: No, já samozřejmě nevím, co mají konkrétně na mysli, pokud říkají, že pan prezident jaksi přispívá k hrubnutí. Já si myslím, že on má asi takový podíl viny jako terč, že do něj někdo střílí, protože ten terč provokuje střelce. Čili v tom vidím ten problém.

RJ vymezuje vztah mezi lidem a politiky, kdy přirovnává lid k zaměstnavateli a politiky k zaměstnancům, čímž vyjadřuje nadřazenost nad některými účastníky diskuze. Opět se situace stává konfliktní, mluvčí si navzájem skáčí do řeči a výměna směřuje k vzájemnému urážení, porušování maximy vzájemné sympatie. Situaci se snaží uklidnit

moderátorka, tvrzením, že jde o osobní názory, ale spíše se dostává do role prostředníka a diskuze pokračuje nezávisle na ni.

ID nedodrží maximu kvality metaforou, kdy vinu pana prezidenta k hrubnutí společnosti přirovnává k vině terče, čímž sděluje svůj názor na problematiku vulgarizace národa.

V celé diskuzi je časté přerušování syntaktických konstrukcí a pokračuje se v nich až po vložení vsuvky např. „vy musíte, já vás neurážím, vy musíte snést méně“.

7.4 Máte slovo s M. Jílkovou (2)

Čtvrtek 23. 2. 2017

Hosté: Vlasta Bohdalová (dále VB), poslankyně ČSSD, místopředsedkyně Výboru pro vědu, vzdělání, mládež a tělovýchovu;

Jitka Chalánková (dále JCH), místopředsedkyně a poslankyně TOP09;

Margit Slimáková (dále MS), specialista na výživu;

David Kratochvíl (dále DK), zástupce provozovatele školního bufetu z Neratovic;

Blanka Turturro (dále BT), babička, zastánkyně zdravé stravy z Prahy.

Moderátorka: Michaela Jílková (dále MJ).

Zdroj: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10175540660-mate-slovo-s-m-jilkovou/217411030520007/>

MJ: Máte slovo. Hezký večer, milí diváci. Ve školách platí pamlsková vyhláška, která má zabránit tloustnutí školáků a vychovávat je k nákupu zdravých svačín, jenomže limity na obsah cukru, tuku a soli jsou podle kritiků tak přísné, že by mohly školákům nabízet jen suchý rohlík s neochuceným jogurtem a mrkví. Znamená to, že se teď školní děti začnou stravovat jako nemocní lidé na přísné dietě? Anebo je tato kritika přehnaná a je správné, že se zavedla pravidla pro zdravé svačiny? O tom diskutovat budou „Pamlsková vyhláška je krok proti epidemii nadváhy a otylosti, která zachvátila českou mládež.“ říká poslankyně ČSSD, místopředsedkyně školského výboru poslanecké sněmovny. Dobrý večer.

VB: Dobrý večer.

MJ: „Díky vyhlášce nedošlo ke zkvalitnění nabízených potravin, ale naopak došlo k plošnému zavírání školních bufetů.“ oponuje místopředsedkyně TOP 09. Dobrý večer.

JCH: Dobrý večer.

MJ: „Limity jsou nastaveny dobře, nic na nich měnit nebudeme, protože pak by snaha o zlepšení stravování dětí ztratila smysl.“ namítá výživová specialista. Dobrý večer.

MS: Dobrý večer.

MJ: „Nesmyslné nutriční požadavky vyhlášky vylučují prakticky všechny potraviny, a to včetně těch, které jsou označovány jako zdravé.“ upozorňuje představitel potravinářské komory. Dobrý večer.

MK: Dobrý večer.

MJ: A za vás, veřejnost. „Vyhláška jsou pootevřené dveře k lepšímu stravování dětí.“ je přesvědčena babička vnučky, zastánkyně zdravé stravy z Prahy. Dobrý večer.

BT: Dobrý večer.

MJ: „Snahu naučit jíst děti zdravě zhatila vyhláška tím, že školáky poslala zpátky do obchodů u škol, kde si kupují chipsy a kolu.“ je rozzloben zástupce provozovatele školního bufetu z Neratovic. Dobrý večer.

DK: Dobrý večer.

Michaela Jílková opět na začátku svého pořadu přečte výčet názorů na téma, kterému se hosté budou věnovat. Dnešním tématem je Vyhláška o nezdravých potravinách, jež se nesmějí prodávat ve školách, tzv. pamlsková vyhláška. Následuje představení hostů a jejich mínění, předem naznačuje souhlas či nesouhlas k probíranému předmětu diskuze.

Již v úvodu můžeme pozorovat porušení maximy kvality, kdy pamlsková vyhláška ve školách je přehnaně přirovnávána ke „stravě nemocných lidí na přísné dietě“ nebo děti k jídlu dostanou jen „suchý rohlík s neochuceným jogurtem a mrkví“ či má být „krok proti epidemii nadváhy a otylosti“.

Myslíme si, že tento úvod má přispět k vyhocení situace a diskutující musí důrazně nesouhlasit s tím, co bylo vyřčeno, tudíž nemůže mezi nimi dojít ke spolupráci a dodržení kooperativního principu.

MJ: Pane Kratochvíle, kdybyste protější straně, ano, mohl říci, jak to v praxi chodí třeba u vás v Neratovicích, ano? Co jste se podle vyhlášky snažili dětem nabídnout?

DK: Tak ještě jednou dobrý večer všem. Vlastně já bych začal hlavně tím, že my jsme měli za poslední dva roky snahu ozdravit celý ten kiosek. Přešli jsme z kolovejch nápojů a chipsů, které jsme ani nikdy nenabízeli na zdravější potraviny, obložený housky atd. Teď ve chvíli, kdy se nám to nějakým způsobem povedlo, děti si nakupovaly u nás tady ty potraviny a nechodily do obchodů si pro ty nezdravý, tak jsme museli přejít na nověj sortiment. Sortiment jsme složili především z nějakejch jáhlovejch a kukuřičnejch křupek, z tvarohovejch pomazánek složenýh s pažitkou, s červenou řepou nebo s mrkví, ovšem tam jsme se setkali s tím, že dětem toto nezachutnalo, i přestože jsme to jednali i s rodičema, který to chutnali, jim to chutnalo. Následně jsme přešli na většj sortiment ovoce a zeleniny a vařený kukuřice či dalších knäckebrödü. Největšj hitparáda

se pak stala vařená kukuřice, tam jsme se opět setkali s dalším problémem, že děti na ni chtěly sůl, kterou my jim nemůžeme poskytnout, takže si do školy nosí samy vlastní sůl a tu kukuřici si solí.

I když se může zdát, že zástupce Kratochvíl podává nadbytečné informace, není tomu tak. Vysvětluje chod školního bufetu v Neratovicích a změny způsobené pamlskovou vyhláškou či jaká může být nynější nabídka sortimentu. Neporušuje maximu kvantity.

MJ: Ano, tak prosím paní místopředsedkyně, slyšeli jsme, rodičům třeba chutnala tvarohová pomazánka s řepou, jo, dětem nikoli. Jáhelné křupky, rodiče ano, děti raději o hladu.

VB: No tak. Já si myslím, že pravda je úplně někde uprostřed. Za prvé ve školách opravdu nebo mezi naší mládeží opravdu máme epidemii nadváhy. 24,2 % dětí do 15let trpí nadváhou, 13,29 % dětí trpí obezitou a jenom 2,15 % trpí podváhou a jak se tady mluvilo o těch výrobcích, tak já jsem si přinesla seznam z jednoho běžného řetězce, který nabízí potraviny, kde můžou nakupovat i majitelé kiosků a je to 180 výrobků.

MJ: Tak přečtěme si nějaké chutné, čím bychom školáky.

VB: Řecký jogurt čokoládový Milko, Müller riso light, to je ta mléčná rýže, tu mají děti rády.

MJ: Není u výrobků light naopak problém prosím s nadměrou škrobu?

VB: Nene, tady tohle.

MJ: Víte, že light výrobky se nedoporučují už ani dospělým. Já už je taky přestala jíst.

VB: To já vím, že ne. Tohle jsme zjišťovali, že tam je těch škrobů povolené množství. Dál, šunkový tavený sýr, tyčinka ovocná stoprocentní jahoda ovoce, vánočka zámecká s rozinkami. Běžný řetězec, podotýkám nadnárodní, ale ty potraviny, které jsem četla, jsou od českých výrobců čili děkujeme potravinářské komoře a takže já si myslím, že kdo chce, ten hledá způsoby, kdo nechce, hledá důvody.

Moderátorka vybírá z opoziční strany paní místopředsedkyni, kdy se předpokládá vyjádření nesouhlasu s prvním diskutujícím. VB nevysloví přímý nesouhlas, avšak předkládá procenta obézních dětí a možné doporučené výrobky, čímž chce panu Kratochvílovi doložit škálu možností. Paní místopředsedkyně se ve své odpovědi dopouští porušení maximy kvality, použitím polopravdy, kdy předkládá seznam potravin z jednoho běžného řetězce, nejmenuje však konkrétní řetězec.

MJ při vyjmenovávání potravin úmyslně vstupuje do řeči JCH, aby negativně ohodnotila výběr, dokonce použije sarkastickou poznámku, že „light výrobky už taky přestala jíst“, čímž dostává diskutující do nepříjemné situace a reakcí diváků je smích a potlesk.

MJ ve všech svých diskuzích dává ostatním najevo svou nadřazenost, „vymezení svého teritoria“, ať již jízlivými poznámkami, neustálým vstupováním do diskuze, manipulací, jakým směrem se debata bude ubírat či nemožností kooperace a postupným vyhocením situace.

VB v závěru rozhovoru vytýká majitelům bufetů stěžování si na nedostatek možností ve výběru potravin a negativním hodnocením „kdo chce, hledá způsoby, kdo nechce, hledá důvody“, dává najevo negativní zdvořilost.

JCH: Já bych na to, jestli můžu zareagovat, já bych chtěla možná i poděkovat, ale trošičku v uvozovkách zástupcům, tedy úřadů, který tak myslí dobře za rodiče a za děti, že vůbec celá ta pamlsková vyhláška vznikla. Je zcela nadbytečná, protože pravomoce školy je naprosto dostačující a ředitelé škol spolu se školskými radami mohou určit, co si přejí na území své školy. Přesně tak také vypadá ten návrh na zrušení této vyhlášky, protože její dopad se projevil v praxi. Při sebelepší vůli, ať už lobbistů, kteří skutečně bohužel i chlubili tím, že prosadili tuto pamlskovou vyhlášku u úředníků, tak se bufety plošně ruší.

MJ: No tak proč se ruší? Paní místopředsedkyně, tady jsme slyšeli, kdo hledá v nějakém řetězci, najde české výrobce, tak proč se ruší?

JCH: Já si osobně myslím, že je úplně ideální postupně dohodou s rodiči, se školskými radami dojít k tomu, aby ty bufety nabízeli zdravější stravu, to určitě ano, ale aby také ty děti měly o tu stravu zájem.

MJ: Ano, tak babička, prosím.

BT: Já, jako v roli babičky, bych řekla, že moje dcera, můj syn, moje vnučka, která je ještě malá, ale chodili do školy a tam měli službu místního bufetu, co tam bylo k dostání, byly koblihy, pizza rohlíky, gumové hady, bonbony, tatranky, krekry a brambůrky, takže toto bylo menu, které bylo v tom bufetu, a když se kupříkladu moje dcera zajímala, zda tam není něco, co by bylo třeba nějakýho takovýho méně kalorickýho, řekli „ne, protože bychom to neprodali“. Čili já se ptám, čím je zájem mít bufet ve škole? Je to zájem rodičů, nebo obchodníků, nebo školy?

V další části diskuze můžeme pozorovat porušení maximy kvality užitím ironie „poděkovat zástupcům za vznik pamlskové vyhlášky“, ale ve skutečnosti považuje vyhlášku za nadbytečnou, což potvrzuje v následující větě.

Můžeme vidět i konflikt představ o správné stravě pro děti, o nutnosti změny v nabídce potravin a také konflikt zájmů o souhlasu/nesouhlasu s pamlskovou vyhláškou.

MJ: No, tak prosím na to můžete reagovat.

DK: Já bych na to zareagoval především tím, že z mého pohledu je potřeba dát těm dětem nějakou alternativu, a ne jenom nějaký jeden určitý druh, ale nějaký širší ten sortiment např. vy jste zmiňovala koblihy, my teď máme takovej problém, čerstvý koblihy z pekáren neprocházej, ale když je nakoupíme zmrazený jako polotovar, tak ty prodávat můžem, ty nám projdou, což nám nepřijde úplně nějak smyslný a prostě vyhláška to tak říká.

BT: Proč koblihy?

DK: Proč. Protože je to normální produkt, kterej jste jedla určitě i vy, když jste byla malá.

BT: Když mi je udělala babička.

MJ: No, pojd'me. Tady pan Kratochvíl, to je prosím podstatný problém, ano, protože podle té vyhlášky, oni tam neprochází třeba tmavé pečivo s různými těmi semínky, to jsme si mysleli, dokud si to člověk nepřečetl, že to máme jíst, že, ale naopak prochází ten bílý rohlík nebo naopak zmrazené polotovary, které se rozpékají, prosím, takže jsou tam toastové chleby, jaktože se dětem má nabízet, buď trvanlivé bílé pečivo, nebo polozmrazené, ano, které se pak rozpéká a nikoli čerstvé pekárenské výrobky? Toto je tedy velmi objektivní, totiž já byla překvapená. V čem je to zdravější, to zmrazené a trvanlivé než čerstvé?

MS: Já se nejdřív dovolím k té citaci, tu, co jste četla. To není moje zcela jistě, o tom, že se nemá vůbec nic měnit. To bylo něco změněného a nevím odkud. Já jsem v žádném případě neřekla, že se na vyhlášce nebude nic měnit.

MJ: Paní Slimáková, já si zakládám na přesných zdrojích. Toto jste řekla, Finanční a ekonomický institut 4. 1. 2017. Tak to tam bylo uvedeno, ale jinak je potěšující, ano byla uvedena, můžete si ji přečíst, obraťte se na Finanční a ekonomický institut.

MS: Nesouhlasím s tímto tvrzením, já jsem nikdy.

MJ: Ale to je výborné, takže vy už pomalu přecházíte k protější straně, že se nějaké limity jsou nevyhovující.

MS: Určitě ne. Úplně od začátku říkám, že ta vyhláška je dobře, že vznikla, protože reguluje stav, kterej byl velice špatnej. To, co říkala paní poslankyně, že by to měli regulovat ředitelé škol a ty školy, to tak bylo do této doby a podle nezávislého průzkumu České školní inspekce 86 % toho, co se nabízelo v bufetech a automatech, patřilo do té kategorie, co tam nemá být.

Moderátorka přerušuje výpovědi, „skáče do řeči“, vytváří konflikt mezi diskutujícími, navíc vybízí mluvčí MS k přímému nesouhlasu s panem Kratochvílem slovy „no, pojd'me“.

Mluvčí MS se dopouští porušení maximy kvality tím, že popírá pravdivost citace přečtené na začátku pořadu („Já jsem v žádném případě neřekla, že se na vyhlášce nebude nic měnit“). MJ námitku výživové poradkyně popře a dokládá zdroj („Toto jste řekla, Finanční a ekonomický institut“).

MJ převrací slova poradkyně, vmanipulovává MS do názoru („takže vy pomalu přecházíte k protější straně“), s kterým se neshoduje, což také dává najevo přímým nesouhlasem („Určitě ne.“).

ZÁVĚR

Diplomová práce se věnovala jazykovému rozboru dvou politických diskuzních pořadů, Otázky Václava Moravce a Máte slovo, kdy cílem bylo zaměřit se na uplatnění Griceových komunikačních maxim a maxim zdvořilosti, poukázat na jejich dodržování či porušování.

První část práce se zaměřila na teoretické zázemí, vyjmenování jednotlivých principů, vysvětlení pojmů a uvedení konkrétních příkladů dané problematiky. Teoretická část sloužila jako nezbytný a důležitý podklad pro vypracování části praktické. V této části jsme také poukázali na riziko manipulativního chování a možnost obrany pomocí asertivního chování.

V druhé části se zaměřujeme na charakteristiku pořadů, kdy největší díl zaujímají transkripce diskuzních pořadů a praktický rozbor jazykové stránky.

Při analýze jsme zjistili, že v politických diskuzních pořadech se minimálně setkáváme s kooperačním principem, našli jsme mnoho porušení jak kooperace, tak také zdvořilosti. Dále jsme vyzorovali značný rozdíl mezi pořadem Otázky Václava Moravce a Máte slovo s Michaelou Jílkovou. Kdy v případě druhého pořadu nemůžeme v žádném případě rozhovory označit jako spolupracující, a to ani v případě moderátorky, která spíše naopak přispívá k manipulativnímu, nezdvořilému a nekooperativnímu chování.

Při analýze pořadu Otázky Václava Moravce můžeme pozorovat kooperaci, hlavně ze strany moderátora, který přispívá k příjemné klidné atmosféře, a proto i hosté diskuzního pořadu se snaží spolupracovat. Dodržení principů shledáváme v kategorii kvality, kategorii způsobu, relevantnosti, maximy ocenění, účasti, skromnosti, souhlasu a zachování pozitivní tváře. Nalezli jsme i příklady implikatury. Porušování jsme našli v maximách kvantity, skromnosti, relevantnosti, supermaximy Buďte relevantní, zdvořilostního principu (tykání), maximy taktu, konkrétní nedodržení principů spočívalo mimo jiné v ironii, metafoře, konstruktivním principu a také v manipulativním principu.

Jak bylo řečeno v pořadu Máte slovo s Michaelou Jílkovou kooperaci nalézáme jen minimálně, a to při splnění maximy kvantity. Za to porušení principů objevíme v mnoha příkladech: nesplnění supermaximy Buďte relevantní, maximy způsobu, kvality, konkrétně vágním vyjadřováním, metaforou, polopravdou a ironii. Mnoho situací končí konfliktní situací, direktivními indikacemi, nadřazeností, vyjádřením nesouhlasu, negativní zdvořilostí a manipulativním chováním.

Obecně nejčastějším nedodržením v rámci kooperačního principu bývají maximy kvantity a kvality, nejvíce za použití nadbytečných informací, nepravdivých informací, nebo odpovídáním mimo téma.

V případě politických diskuzí jsme došli k názoru, že uplatnění Griceových komunikačních maxim a zdvořilostních maxim není možné a jen těžce splnitelné. Téma diskuzí je často měněno a každý z diskutujících se snaží prosadit svůj názor, avšak s minimální asertivitou. Na závěr nelze nepřipomenout známé přísloví „Co člověk, to názor“.

SEZNAM ZKRATEK

aj.	a jiné
apod.	a podobně
atd.	a tak dále
č. j.	číslo jednotné
EU	Evropská unie
MF	Mladá fronta
např.	například
os.	osoba
př.	příklad
resp.	respektive
sg.	singulár
tzn.	to znamená
tj.	to je
TV	televize
tzv.	tak zvaný
zvl.	zvláště

POUŽITÁ LITERATURA

BUKOVSKÁ, Lucie. *Asertivní komunikace*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006, 24 s. ISBN 80-86991-73-3.

Fokus Václava Moravce. Česká televize [online]. Praha: Česká televize, 2018 [cit. 2018-03-18]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/11054978064-fokus-vaclava-moravce/>

GRICE, Paul. *Studies in the Way of Words*. Cambridge: Harvard University Press, c1989. ISBN 978-0-674-85271-6.

HIRSCHOVÁ, Milada a Jindřiška SVOBODOVÁ. *Komunikační strategie v jednom typu mediálního diskursu: (televizní talk show)*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014, 148 s. ISBN 978-80-244-4458-1.

JANDÁKOVÁ, Lenka. *Skončí pořad Máte slovo? Analýza ČT pro něj nevyznívá dobře*. Romea.cz [online]. Praha: ČTK, 2016 [cit. 2018-03-18]. Dostupné z: <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/skonci-porad-mate-slovo-analyza-ct-pro-nej-nevyzniva-dobre>

LAHNEROVÁ, Dagmar. *Asertivita pro manažery*. Praha: Grada, 2009, 160 s. Manažer. Komunikace. ISBN 978-80-247-2892-6.

MACHOVÁ, Svatava a Milena ŠVEHLOVÁ. *Sémantika a pragmatická lingvistika*. Praha: Univerzita Karlova, 2001, 159 s. ISBN 80-7290-061-7.

MACHOVÁ, Svatava a Milena ŠVEHLOVÁ. *Sémantika & pragmatika jako lingvistické disciplíny*. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 1996, 190 s. ISBN 80-86039-05-6.

MARHANOVÁ, Kateřina. *Porovnání Griceových a Leechových konverzačních principů*. Praha, 2011. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta. Vedoucí práce PhDr. Jasňa Pacovská, CSc.

Máte slovo: Rozhovor s Michaelou Jílkovou. Česká televize [online]. Praha: Česká televize, 2018 [cit. 2018-03-18]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10175540660-mate-slovo/3133-rozhovor-s-michaelou-jilkovou/>

Otázky Václava Moravce. Česká televize [online]. Praha: Česká televize, 2018 [cit. 2018-03-18]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1126672097-otazky-vaclava-moravce/>

SEDLÁČEK, Ondřej. *Václav Moravec a jeho otázky. Marketing journal* [online]. Praha: Focus agency, 2009 [cit. 2018-03-18]. Dostupné z: http://www.m-journal.cz/cs/medialni-scena/vaclav-moravec-a-jeho-otazky__s404x5321.html

SVOBODA, Martin. *Citáty o komunikaci.* Citáty slavných osobností [online]. 2018 [cit. 2018-03-18]. Dostupné z: <https://citaty.net/citaty-o-komunikaci/>

VACHLU. *Michaela Jílková životopis.* Osobnosti.cz [online]. Praha: Tiscali media, 2018 [cit. 2018-03-18]. Dostupné z: <https://zivotopis.osobnosti.cz/michaela-jilkova.php>

PŘÍLOHY

Transkripce diskuzních pořadů

Otázky Václava Moravce (1)

VM: Pane ministře, proč tak pozdě ona koncepce?

MCH: Tak ta koncepce vychází z auditu národní bezpečnosti. Sme jedna z prvních evropských zemí, která vůbec auditovala ten bezpečnostní prostor a je zvláštní, že tedy tyto koncepce nepřipravily pravicové vlády před námi. Tady to přeci není o tom, že bychom nechránili měkké cíle už v minulosti, to není o tom, že by nepracovaly tajné služby a policie. My se snažíme uchopit tu věc koncepčně, s nadhledem, v souvislostech, jak říkáte.

VM: Proč jste ji neuchopili koncepčně už dřív?

MCH: Ale vždyť to běží už od samého začátku. Posilujeme rozpočty policie, posilujeme rozpočty tajných služeb. Ty tajné služby jsou úkolovány na základě bezpečnostních rad státu.

VM: Takže teď jste to jen sepsali na papír?

MCH: Ochrana měkkých cílů znamená, že do toho zapojíte odbornou veřejnost a prioritně do toho zapojíte do systémů ochrany lidí, kteří mají např. na starosti sportovní utkání, kteří jsou vlastníci velkých nákupních center. To znamená, toto už je de facto proklik, provazba mezi státem a mezi tou privátní sférou. To znamená, tato koncepce zahrnuje a popisuje ten systém v celku, že by neexistoval v minulosti, to prostě není pravda a paní kolegyně Černochová to velice dobře ví.

VM: Pane místopředsedo, i z těch levicových pozic je na místě kritika té koncepce nebo ne?

AČ: No, já bych, kritika té koncepce určitě může být na místě, ale já se jenom trochu vrátím o rok zpátky, když se připravovala, protože předpokladem pro tuhleto koncepci byl onen audit, o kterém se pan ministr už zmínil a já si živě vzpomínám na to, že když jsme někdy téměř před rokem ani ne před rokem, když jsme na jednom ze seminářů ve sněmovně slyšeli premiéra, jak říkal „Proč bychom měli něco vymýšlet? Podívejme se k našim západním partnerům, oni určitě něco mají a bude perfektní, když to využijeme.“ a pak vzápětí dodal: „To by určitě udělal každý normální člověk.“. Jenomže v západní Evropě nic není. Evropská unie nic nemá. Já si přisadím z toho svého soudku, když si vzpomenu první poznatky generála Pavla, když nastoupil jako vrchní velitel, nejvyšší

voják v Alianci a přišel na výbor a my jsme ho zpovídali, tak co vlastně budeme chystat proti tomu terorismu a on říká: „Nebudeme chystat nic. My nemáme ani politické zadání, takže vojáci prostě nemají nic, Severoatlantická aliance nemá nic.“

VM: Jinými slovy je dobře, že koncepce vznikla.

AČ: Je to konečně krok, který k něčemu směřuje. Všechno, co se děje na jakémkoli poli, je dobře. Tohle je částečně prevence, částečně to už vede k tomu, co my tvrdíme neustále, že prostě bez zapojení široké veřejnosti, občanů, výchovy, školama počínaje a i na pracovištích koneckonců, to je cesta, jinak nemáme šanci.

VM: A je něco, co v té koncepci postrádáte, když jsme se bavili o možné kritice toho dokumentu, který vláda projedná?

AČ: Já teď nechci lacině parazitovat na něčem, co...víte, ten úkol je tak nebetyčně složitý, že žádná koncepce, bezpečnost a ochranu proti terorismu nemůže tomu zabránit, protože těch měkkých cílů...se podívejme, kolik je, já nevím středních a větších měst po republice, všude jsou sportovní haly, divadla, prostě místa, nádraží, místa, kde se shromažďují lidé ve větším množství. Nevím, kolik bychom museli mít policistů, pokud bychom se pokusili všechny takzvané měkké cíle chránit, prostě nepřipadá v úvahu...

VM: Kolik to bude stát, to naplňování té koncepce? Máte to spočítané na vnitru?

MCH: Napřed dovolte. Tady jsme slyšeli, že vlastně armáda a policie jsou v rozkladu, stát není chráněn, to prostě není pravda. Jsme šestou nejbezpečnější zemí, zvyšuje se nám počet turistů, který do České republiky přijíždí a přijíždí i jenom z toho důvodu, že jsme bezpečnou zemí. Krásnou a bezpečnou zemí. Aby to bylo nadále pravda, tak je prostě potřeba předvídat. Pan kolega má velkou pravdu v tom, že ta Evropa zaspala, v rámci migrační krize nejsou manuály, nejsou standartizované dokumenty o tom, jak se ta Evropa k tomu má chovat, bohužel ochrana měkkých cílů jako taková a my jsme pátrali po světě, tak samozřejmě tam, kde se lze poučit je Izrael, Spojené státy, v Evropě velmi malý počet toto má. Proto jsme se poučili a převzali jsme některou metodiku od Izraelců, převzali jsme ji od Spojených států a od dalších partnerů, který s tímto fenoménem mají své zkušenosti.

VM: Kolik všechno, vraťte se k původní otázce, kolik všechno v letech 2019 až 2021 to bude stát?

MCH: Tento materiál je materiál živý. Je to začátek cesty, bude se to vyvíjet, je tam stálá pracovní skupina ministra vnitra, v níž jsou integrovány například i specialisté z armády, tzn. z ministerstva obrany a to je začátek cesty a ta cesta je každodenní boj s terorismem a nekončí a nevyřeší se jedním materiálem o třiceti stranách. Toto je start cesty a ta cesta se nesmí přerušit.

VM: A znovu se ptám, potřetí a naposled.

MCH: Kolik to bude stát. Bude to stát v horizontu deseti let desítky a stovky milionů korun. My nechceme ingerovat více než je zdravo do těch jednotlivých rezortů. Ministerstvo kultury, jejich památky; školství, školy, střední školy, základní školy, tam příjemce dotací budou obce, kraje, které jsou zřizovatelé, univerzity samozřejmě, které potom mají samosprávnou formu, ale je tam investorem ministerstvo školství, ministerstvo práce.

Otázky Václava Moravce (2)

VM: Pražský hrad zažil už mnohé, tento týden i reality show. Z původního fototerminu, tedy pózování pro fotografy před schůzkou prezidenta s premiérem, se stala přehlídka trapnosti na nejvyšší úrovni.

(Schůzka Miloše Zemana a Bohuslava Sobotky na Pražském hradě)

Miloš Zeman: Dobrý den, Slávku. Podívej se, jakou máme publicitu.

(Úvodní slovo mluvčího hradu Jiřího Ovčáčka)

Jiří Ovčáček: Dobrý den dámy a pánové, vítám Vás na Pražském hradě. Nyní se vyjádří Předseda vlády České republiky pan Bohuslav Sobotka. Prosím, pane premiére.

Miloš Zeman: Žádné otázky, jak jsme se dohodli, jo. Takže jenom brífink.

Jiří Ovčáček: Tak prosím, pane premiére.

Miloš Zeman: Ale nastav si to, támhle to máš obráceně.

(smích)

Bohuslav Sobotka: Já přemýšlím, dámy a pánové, k čemu bych se v tuto chvíli vyjádřil.

VM: Hlavní aktér tohoto týdne premiér Bohuslav Sobotka, první host Otázek. Hezký dobrý den, pane premiére.

BS: Přeju hezkou neděli a děkuju za pozvání.

VM: Nad čím jste přemýšlel, když jste viděl ty čtyři dny staré záběry?

BS: Teď, když jsem přemýšlel, bylo mi líto České republiky a taky Pražského hradu, protože myslím si, že Pražský hrad už v dějinách zažil ledacos, ale tohleto bylo zbytečné a myslím si, že to bylo trapné.

VM: A sám sebe jste nelitoval, že jste se dostal do takové situace? Jak dlouho jste přemýšlel, jestli začnete na ten mikrofon odpovídat?

BS: Ale já jsem se snažil tu situaci využít proto, abych popsal svůj názor, abych řekl svoje stanovisko, abych se distancoval od toho, co se tam mělo údajně odehrát, ale jak už jsem řekl, myslím si, že to bylo absolutně zbytečné. Já jsem požádal prezidenta republiky o schůzku, chtěl jsem s ním konzultovat politickou situaci a chtěl jsem také znát jeho názor mimo jiné na výklad Ústavy České republiky.

VM: Vy jste v politice od devadesátých let. Byl toto okamžik, kdy jste byl v politice nejvíce zaskočen, nebo byly jiné?

BS: (smích) Ehm, asi to byl jeden z těch okamžiků, kdy jsem byl nejvíce zaskočen, protože jsem nečekal, že se něco takového v těch důstojných prostorách Pražského hradu může odehrát. Já jsem na Pražský hrad chodil v minulosti už mnohokrát, byli tam různí prezidenti a vždycky jsem tam chodil s určitou posvátnou úctou. Člověk má vždycky určité mrazení, když jde do těch prostor, protože si to všichni spojujeme s našimi králi, s naší státností, s Masarykem, s Benešem a dalšími prezidenty a teď se tam člověk dočká něčeho takového, takže mě to určitě zaskočilo, překvapilo, že to ve mně vyvolalo silné emoce a byla potřeba silná sebekontrola.

VM: Vy jste se pak odebral na zhruba hodinovou schůzku s prezidentem Milošem Zemanem. Před zraky kamer vám prezident republiky zprvu tykal a pak přešel do vykání. Na té schůzce tykali jste si nebo vykali?

BS: Na té schůzce jsme si tykali, ano.

VM: O čem byla ta schůzka?

BS: Já jsem se snažil prezidentovi popsat postoj nejsilnější parlamentní strany Sociální demokracie, protože kvůli tomu jsem na Pražský hrad přišel, abych ho informoval o postoji, o důvodech, proč jsem podal demisi, jako demisi celé vlády, nikoli jenom předsedy vlády, předal jsem mu určité analytické materiály, které se týkaly problémů, které stály na počátku vládní krize, a to jsou problémy spojené s podnikáním ministra financí Adreje Babiše a tázal jsem se ho také na jeho stanovisko k interpretaci Ústavy.

VM: Mluvíte o analytických materiálech. Jde o materiály veřejně dostupné nebo materiály tajných služeb?

BS: Ne, to byly materiály veřejně dostupné, které byly zpracovány poradci z veřejných zdrojů, to znamená nic společného s jakýmkoliv tajnými službami, materiály, které byly zpracovány poradci a které byly koneckonců také publikovány.

VM: Existují v současnosti nějaké dokumenty tajných služeb, které jako Premiér České republiky dostáváte a které se mohou týkat ohrožení ekonomických zájmů, některým členem vlády?

BS: Já si myslím, že jsem v posledních měsících žádné takovéto dokumenty tajných služeb nedostal, a i kdybych je dostal, tak bych je těžko mohl komentovat v pořadu České televize. Nicméně nemyslím si, že by tajné služby měly být jakýmkoliv způsobem zatahovány do současné politické krize. Ta politická krize je způsobena problémy ministra financí Andreje Babiše, útokem na politickou kulturu v naší zemi a také bohužel, jak jsme zaznamenali tento týden, útokem na interpretaci a dodržování Ústavy.

VM: Jaké slovo či věta teď vystihuje vaše vztahy s prezidentem republiky Milošem Zemanem?

BS: Tak potom co se odehrálo v ten čtvrtek, tak určitě ty vztahy jsou chladné. Já jsem se ale snažil navzdory tomu, že ty vztahy byly chladné i po tom pokusu o lánský puč na konci roku 2013, tak jsem se snažil, myslím, celé ty 4 roky, aby to neskřípalo mezi úřadem vlády a kanceláří prezidenta. Snažil jsem se nechovat malicherně a nebudu se chovat malicherně ani v těch příštích měsících, které ještě zbývají do konce mandátu vlády, takže určitě chci občany uklidnit, že navzdory tomu, co jsme všichni viděli na Pražském hradě, tak chci, aby fungovala věcná spolupráce mezi úřadem vlády a Pražským hradem, pokud jde o zájmy státu, pokud jde o reprezentaci České republiky navenek.

VM: Myslíte, že si to myslí i vaši straničtí kolegové? Protože teď narážím na slova Milana Štěcha, předsedy Senátu, který kritizoval počínání nejvyššího ústavního činitele, tedy prezidenta republiky a druhý nejvyšší ústavní činitel Milan Štěch, předseda Senátu pronášel tato slova:

Milan Štěch: Já si myslím, že to není důstojné jednání jakéhokoli občana natož „první občan České republiky“. Tak by se nechoval ani ten poslední občan České republiky, se domnívám. Já si pamatuju z mládí, že takto vystupovali takoví ty senilní starci, kteří ovšem už na tom nebyli po všech stránkách jak fyzicky, tak duševně dobře a myslím si, že prezident to absolutně nezvládá. Je to velká ostuda.

VM: Na kolik můžou ty budoucí vztahy mezi Pražským hradem a stále ještě nejsilnější politickou stranou v zemi, tedy Sociální demokracií zatěžovat podobná slova, která pronáší předseda Senátu, kdy mluví o senilních starcích?

BS: Já vidím, že Milana Štěcha jako předsedu Senátu, ta dehonestace majestátu Pražského hradu taky silně rozčílila. Já si myslím, že nemůžeme úplně postupovat jenom pod dojmem emocí. Nicméně ta nálada v Sociální demokracii vůči současnému prezidentovi se výrazným způsobem zhoršila.

VM: Připouštíte, že ta slova Milana Štěcha nebyla zcela vhodná?

BS: No, já nevím, jestli nebyla vhodná slova Milana Štěcha. Já si myslím, že primárně nebylo vhodné to, co jsme viděli ve čtvrtek na Pražském hradě, protože proto nebyl žádný věcný důvod.

VM: A na to se má reagovat slovy o senilních starcích, když se mluví o prezidentu republiky?

BS: Já teď nechci komentovat slova, která nebyla vyvolána Milanem Štěchem, ale vyvolána kroky prezidenta republiky. Vraťme se k tomu, co je podstatné, a když si ještě odkrojím tu slupku těch kroků prezidenta republiky, tak v tom jádru je přece úplně něco jiného. V tom jádru jsou problémy místopředsedy vlády a ministra financí, které já jsem nemohl ignorovat, ke kterým já jsem nemohl mlčet, jednak i na základě usnesení Poslanecké sněmovny, jednak i na základě toho vývoje posledních dní.

VM: My se k ní přece jen dostaneme, ale ptám se vás, jak mohou fungovat vztahy se stále ještě nejsilnější politickou stranou v této zemi a prezidentem republiky, když padají ostrá slova na obou stranách?

BS: Budou jednat, budou fungovat v zájmu státu, ta ostrá slova padala i na podzim roku 2013, to byla, řekněme, ještě horší situace z pohledu zásahu, nebo snahy o zásah prezidenta republiky do vnitřních poměrů Sociální demokracie.

VM: Teď mluvíte o lánské schůzce?

BS: Ano, teď mluvím o lánské schůzce, přesto jsme se, podle mého názoru, dokázali dospěle a věcně vyrovnat v zájmu občanů a já takhle budu postupovat i nadále. Já jsem se snažil vládu udržet pohromadě, v zájmu toho, abychom něco udělali pro lidi, snažil jsem se držet korektní vztahy s prezidentem, proto abychom navenek nevypadali jako Češi, nevypadali, že patříme někam na východ, ale naopak, že patříme do středu a na západ Evropy. To, co udělal Pražský hrad, nám hodně narušilo, proto mě to mrzí, protože ten obraz České republiky, který já jsem se snažil tři a půl roku budovat jako solidní, slušné, normální, standartní země, tak takové, když si pustíte pak takovéhle obrázky z Pražského hradu, nebo když se podíváte na ministra financí, který odmítá rezignovat pod tlakem svých problémů a dostává vládu do krize, dostává prezidenta i do této situace, tak to nás posouvá na východ. Tam já se posouvat nechci.

Máte slovo s Michaelou Jílkovou (1)

MJ: Máte slovo. Dobrý večer, milí diváci. Před čtrnácti dny, původně šedesát čtyři poslanců navrhlo, aby ten, kdo veřejně hanobí prezidenta, ruší výkon jeho pravomoci

a snižuje tak jeho výkon, snižuje jeho vážnost, pardon, tak aby byl potrestán odnětím svobody až na jeden rok. Pokud by se tedy za urážky prezidenta končilo ve vězení, nebo se platily vysoké pokuty, byla by společnost slušnější a vychovanější, anebo by byla ohrožena svoboda slova? O tom diskutovat budou „K návrhu zákona mě vedl stav společnosti, která hrubne. Konfrontaci názorů nahrazuje hrubá vulgarita.“ vysvětluje poslanec KSČM. Dobrý večer.

ZO: Dobrý večer vám i divákům.

MJ: „Tento návrh zavání návratem ke komunistické ochraně papalášů.“ namítá bývalý ministr spravedlnosti, europoslanec TOP09-STAN. Dobrý večer.

JP: Dobrý večer.

MJ: „Vulgární nadávky nejsou kritikou a kritikou nejsou ani lživá tvrzení.“ říká psychiatr a předseda spolku Nová republika. Dobrý večer.

ID: Dobrý večer.

MJ: „Tento návrh podporuje ztrátu svobody nás všech.“ varuje ředitel Občanského institutu. Dobrý večer.

RJ: Dobrý večer.

MJ: A za vás, veřejnost. „Jednou je prezident hlava státu, a pokud má mít respekt ve světě, musí mít úctu i od nás.“ je přesvědčen důchodce z Popovic u Rajhradu. Dobrý večer.

Důchodce: Dobrý večer.

MJ: „Jde o návrh náhubkového zákona a prezident by měl jít vlastním příkladem slušného chování.“ oponuje aktivista a marketingový konzultant z Prahy. Dobrý večer.

Aktivista: Dobrý večer.

MJ: Pane poslanče, kdybyste tedy mohl zde, protější straně, vysvětlit, proč by mělo být trestné urážet pana prezidenta, když pan prezident Zeman také uráží některé své kritiky? Proč on by mohl, ano, a občané ne? Prosím.

ZO: Tak v obecné rovině mluvíme o tom, jestli je normální ve společnosti, že jakýkoliv dialog chcete vést, musíte někoho urážet. Jestliže chceme vést dialog, nebo chceme s někým o něčem diskutovat, tak můžeme vést normální konfrontaci názorů, ale pokud já se zde do vašeho studia postavím a začnu svoji úvodní větu tím, že se vyhradím vůči komukoliv zde, třeba jen kvůli výrazu a řeknu, že kouká jako nějaké nelichotivé zvíře, který každý člověk odsuzuje, tak určitě ten náš dialog nebude dobrý, protože jsem mezi nás postavil poměrně výraznou stěnu v tom, abysme komunikovat mohli, pokud budeme komunikovat v odborné úrovni můžeme, ale bohužel ta odborná diskuze končí tehdy, teda

u některých končí, a přecházíme k obecným frázím a formulacím. To znamená, já jsem si tady udělal takový lísteček.

MJ: To stačí, protože.

ZO: Budeme nejčastěji používat slovo svoboda a demokracie.

MJ: Ano, ale pane poslanče, ale vy jste mi neodpověděl na tu otázku, ano. Proč.

ZO: Ale musíte mě nechat, paní Jílková.

MJ: Podívejte se, vy tady nejste v Poslanecké sněmovně. Rozumíte. Ne, pane poslanče, vy víte, že tady je dialog. Prostě.

ZO: Ale my ten dialog vedeme, kdybyste mně neskákala do řeči, můžeme dál komunikovat.

MJ: Pane poslanče, já bych vás poprosila, odpověď na tu otázku. Proč by mělo být trestně urážet pana prezidenta, když pan prezident Zeman některé své kritiky uráží?

ZO: Máme trestní právo jako, které už chrání před vulgaritou některé konkrétní osoby a Vláda České Republiky je sama si vědoma toho, že společnost jako taková hrubne a snaží se poskytnout ochranu i dalším osobám, který jsou zaměstnanci státu, to znamená, do nového přestupkového zákona, zákona 251 z loňského roku, nebo z letošního roku, který nabyde účinnosti příští rok, budeme mít proti pomluvám, respektive ne proti pomluvám, proti vulgaritám chráněné taky veřejné osoby, to znamená.

MJ: A vy si myslíte, tedy myslíte, že pan prezident, ano, přesto jste mi stále neodpověděl na tu otázku, ale kdybyste, pane europoslanče, mohl reagovat.

JP: Já jsem se vyjádřil jasně a zopakuji to. Já si myslím, že ve svobodné společnosti, kde jsou politici placeni daňovými poplatníky, tak nemají mít ochranu před vlastními voliči a já tedy nejsem prosím příznivcem vulgarity, vulgární termíny to do seriózní debaty nepatří, ale za vulgární termíny nemá být nikdo trestně stíhán a jít například do vězení. Vulgarita je nemravná, nikoli trestně právně nezákonná, a to je moje hlavní pozice, takže já odmítám, že by tady říkal, že vulgarita patří do dialogu, nepatří, ale když jsme připravovali nový trestní zákoník, pane poslanče, tak se vedla velká debata o tom, jestli vůbec mají být verbálně trestné činy. Nakonec se v trestném zákoníku nechala právě pomluva, protože ta chrání obyčejné občany, obyčejné lidi, ale pro mě a tím slovo papaláš, ve chvíli kdy politik je chráněn víc než občan a je chráněn před názory občanů, tak je právě papaláš a vy jste ho sám řekl. Tato vláda už to dávno dělá. Prosadila v přestupkovém zákoně, že úředníky nelze urážet, říkat jim razantní názory, že to bude ne trestní, ale přestupkový postih.

MJ: Dobře, držme se pana prezidenta. Pane poslanče, jestli chcete reagovat.

ZO: To víte, že chci reagovat, protože to, co říká pan ministr, teda exministr, teda kdy byl ministrem, tak vznikal nový trestní zákoník. Není pravda, že už máme jen z těch verbálních činů pouze pomluvu. Když se podíváte do hlavy druhý, druhýho druhý, trestný čin proti právu na ochranu osobnosti, soukromí listovního tajemství, stoosmdesátka neoprávněné nakládání s osobními údaji tři roky, poškozování cizích práv dva roky, porušování tajemství dopravovaných zpráv dva roky.

MJ: Dobře, ale držte se opravdu těchto hanobení, ano. Držte se hanobení, pana prezidenta. Prosím, pan ředitel Joch.

RJ: Politik, veřejná osoba musí snést i ostřejší slovo a přesná hranice mezi hanobením a drsnou kritikou není, takže takhle přistupujete k postupnému omezování svobody slova. Prezident, premiér, ministr je náš zaměstnanec. My, lid České republiky, jsme je zvolili a my je platíme z našich daní a zaměstnavatel, samozřejmě my lid, máme právo seřvat vlastní zaměstnance.

ZO: Máte právo seřvat, nikoho urážet.

RJ: Neurážím.

ZO: Vy nejste právník, pane Joch. Neurážet, protože to, co vy říkáte, přece vaše právo, jak vy říkáte, říkat cokoliv, který možná vychází z Listiny základních práv a svobod, přece naráží na další právo na ochranu cti a osobnosti. Vaše právo končí tam, kde začíná moje právo. Pane poslanče, mluvím, děkuji.

RJ: Já jsem občan, vy jste politik. Vy musíte, já vás neuražím, vy musíte snést méně a pak je tady ještě jeden aspekt, který bysme si měli všichni uvědomit, aspekt humanitární, humanitní, lidský. Pan Miloš Zeman je starý nemocný člověk, kdyby váš návrh.

MJ: Já musím, já bych vás poprosila, pane řediteli.

RJ: Kdyby váš návrh byl přijat, tak by musel jít do vězení, protože nikdo nehanobí úřad prezidenta republiky tolik jako Miloš Zeman.

MJ: Dobře, tak to je názor. Necháme hovořit i druhé, pane doktore, kdybyste mohl zareagovat na tedy argument pana ředitele, také zaznívá svým způsobem, že na vulgarizaci společnosti se podílí i pan prezident, že z některých kruhů tento názor zaznívá. Kdybyste na toto mohl zareagovat.

ID: No já si myslím, že především pan doktor Joch, těžko pana prezidenta urazí. To se asi nepodaří, protože pan prezident se asi nebude srovnávat s panem doktorem Jochem, čili ty snahy jsou dost marné a já si myslím.

MJ: Ale je to zde názor, ano, odborníka nebo veřejnosti, tak kdybyste na to mohl reagovat, ano.

ID: No, já samozřejmě nevím, co mají konkrétně na mysli, pokud říkají, že pan prezident jaksi přispívá k hrubnutí. Já si myslím, že on má asi takový podíl viny jako terč, že do něj někdo střílí, protože ten terč provokuje střelce. Čili v tom vidím ten problém.

Máte slovo s Michaelou Jílkovou (2)

MJ: Máte slovo. Hezký večer, milí diváci. Ve školách platí pamlsková vyhláška, která má zabránit tloustnutí školáků a vychovávat je k nákupu zdravých svačin, jenomže limity na obsah cukru, tuku a soli jsou podle kritiků tak přísné, že by mohly školákům nabízet jen suchý rohlík s neochuceným jogurtem a mrkví. Znamená to, že se teď školní děti začnou stravovat jako nemocní lidé na přísné dietě? Anebo je tato kritika přehnaná a je správné, že se zavedla pravidla pro zdravé svačiny? O tom diskutovat budou „Pamlsková vyhláška je krok proti epidemii nadváhy a otylosti, která zachvátila českou mládež.“ říká poslankyně ČSSD, místopředsedkyně školského výboru poslanecké sněmovny. Dobrý večer.

VB: Dobrý večer.

MJ: „Díky vyhlášce nedošlo ke zkvalitnění nabízených potravin, ale naopak došlo k plošnému zavírání školních bufetů.“ oponuje místopředsedkyně TOP 09. Dobrý večer.

JCH:Dobrý večer.

MJ: „Limity jsou nastaveny dobře, nic na nich měnit nebudeme, protože pak by snaha o zlepšení stravování dětí ztratila smysl.“ namítá výživová specialista. Dobrý večer.

MS: Dobrý večer.

MJ: „Nesmyslné nutriční požadavky, vyhlášky vylučují prakticky všechny potraviny a to včetně těch, které jsou označovány jako zdravé.“ upozorňuje představitel potravinářské komory. Dobrý večer.

MK: Dobrý večer.

MJ: A za vás, veřejnost. „Vyhláška jsou pootevřené dveře k lepšímu stravování dětí.“ je přesvědčena babička vnučky, zastánkyně zdravé stravy z Prahy. Dobrý večer.

BT: Dobrý večer.

MJ: „Snahu naučit jíst děti zdravě zhatila vyhláška tím, že školáky poslala zpátky do obchodů u škol, kde si kupují chipsy a kolu.“ je rozzloben zástupce provozovatele školního bufetu z Neratovic. Dobrý večer.

DK: Dobrý večer.

MJ: Pane Kratochvíle, kdybyste protější straně, ano, mohl říci, jak to v praxi chodí třeba u vás v Neratovicích, ano? Co jste se podle vyhlášky snažili dětem nabídnout?

DK: Tak ještě jednou dobrý večer všem. Vlastně já bych začal hlavně tím, že my jsme měli za poslední dva roky snahu ozdravit celý ten kiosek. Přešli jsme z kolovejch nápojů a chipsů, které jsme ani nikdy nenabízeli na zdravější potraviny, obložený housky atd. Teď ve chvíli, kdy se nám to nějakým způsobem povedlo, děti si nakupovaly u nás tady ty potraviny a nechodily do obchodů si pro ty nezdravý, tak jsme museli přejít na nověj sortiment. Sortiment jsme složili především z nějakějch jáhlovejch a kukuřičnejch křupek, z tvarohovejch pomazánek složenýh s pažitkou, s červenou řepou nebo s mrkví, ovšem tam jsme se setkali s tím, že dětem toto nezachutnalo, i přestože jsme to jednali i s rodičema, který to chutnali, jim to chutnalo. Následně jsme přešli na většj sortiment ovoce a zeleniny a vařený kukuřice či dalších knäckebrödů . Největšj hitparáda se pak stala vařená kukuřice, tam jsme se opět setkali s dalšjím problémem, že děti na ni chtěly sůl, kterou my jim nemůžeme poskytnout, takže si do školy nosí samy vlastní sůl a tu kukuřici si solí.

MJ: Ano, tak prosím paní místopředsedkyně, slyšeli jsme, rodičům třeba chutnala tvarohová pomazánka s řepou, jo, dětem nikoli. Jahelné křupky, rodiče ano, děti raději o hladu.

VB: No tak. Já si myslím, že pravda je úplně někde uprostřed. Za prvě ve školách opravdu nebo mezi naší mládeží opravdu máme epidemii nadváhy. 24.2% dětí do 15let trpí nadváhou, 13,29% dětí trpí obezitou a jenom 2,15% trpí podváhou a jak se tady mluvilo o těch výrobcích, tak já jsem si přinesla seznam z jednoho běžného řetězce, který nabízí potraviny, kde můžou nakupovat i majitelé kiosků a je to 180 výrobků.

MJ: Tak přečtěme si nějaké chutné, čím bychom školáky.

VB: Řecký jogurt čokoládový Milko, Müller riso light, to je ta mléčná rýže, tu mají děti rády.

MJ: Není u výrobků light naopak problém prosím s nadmírou škrobu?

VB: Nene, tady tohle.

MJ: Víte, že light výrobky se nedoporučujú už ani dospělým. Já už je taky přestala jíst.

VB: To já vím, že ne. Tohle jsme zjišťovali, že tam je těch škrobů povolené množství. Dál, šunkový tavený sýr, tyčinka ovocná stoprocentní jahoda ovoce, vánočka zámecká s rozinkami. Běžný řetězec, podotýkám nadnárodní, ale ty potraviny, které jsem četla, jsou od českých výrobců, čili děkujeme potravinářské komoře a takže já si myslím, že kdo chce, ten hledá způsoby, kdo nechce, hledá důvody.

JCH: Já bych na to, jestli můžu zareagovat, já bych chtěla možná i poděkovat, ale trošičku v uvozovkách zástupcům, tedy úřadů, který tak myslí dobře za rodiče a za děti, že vůbec

celá ta pamlsková vyhláška vznikla. Je zcela nadbytečná, protože pravomoce školy je naprosto dostačující a ředitelé škol spolu se školskými radami mohou určit, co si přejí na území své školy. Přesně tak také vypadá ten návrh na zrušení této vyhlášky, protože její dopad se projevil v praxi. Při sebelepší vůli, ať už lobbistů, kteří skutečně bohužel i chlubili tím, že prosadili tuto pamlskovou vyhlášku u úředníků, tak se bufety plošně ruší.

MJ: No tak proč se ruší? Paní místopředsedkyně, tady jsme slyšeli, kdo hledá v nějakém řetězci, najde české výrobce, tak proč se ruší?

JCH: Já si osobně myslím, že je úplně ideální postupně dohodou s rodiči, se školskými radami dojít k tomu, aby ty bufety nabízeli zdravější stravu, to určitě ano, ale aby také ty děti měly o tu stravu zájem.

MJ: Ano, tak babička, prosím.

BT: Já, jako v roli babičky, bych řekla, že moje dcera, můj syn, moje vnučka, která je ještě malá, ale chodili do školy a tam měli službu místního bufetu, co tam bylo k dostání, byly koblihy, pizza rohlíky, gumové hady, bonbony, tatranky, krekry a brambůrky, takže toto bylo menu. které bylo v tom bufetu, a když se kupříkladu moje dcera zajímala, zda tam není něco, co by bylo třeba nějakýho takovýho méně kalorickýho, řekli „ne, protože bychom to neprodali“. Čili já se ptám, čím je zájem mít bufet ve škole? Je to zájem rodičů, nebo obchodníků, nebo školy?

MJ: No, tak prosím na to můžete reagovat.

DK: Já bych na to zareagoval především tím, že z mého pohledu je potřeba dát těm dětem nějakou alternativu a ne jenom nějaký jeden určitéjch druh, ale nějaký širší ten sortiment např. vy jste zmiňovala koblihy, my teď máme takovej problém, čerstvý koblihy z pekáren neprocházej, ale když je nakoupíme zmražený jako polotovar, tak ty prodávat můžem, ty nám projdou, což nám nepříjde úplně nějak smyslný a prostě vyhláška to tak říká.

BT: Proč koblihy?

DK: Proč. Protože je to normální produkt, kterej jste jedla určitě i vy, když jste byla malá.

BT: Když mi je udělala babička.

MJ: No, pojďme. Tady pan Kratochvíl, to je prosím podstatný problém, ano, protože podle té vyhlášky, oni tam neprocházej třeba tmavé pečivo s různými těmi semínky, to jsme si mysleli, dokud si to člověk nepřečetl, že to máme jíst, že, ale naopak prochází ten bílý rohlík nebo naopak zmražené polotovary, které se rozpékají, prosím, takže jsou tam toastové chleby, jaktože se dětem má nabízet, buď trvanlivé bílé pečivo, nebo polozmražené, ano, které se pak rozpéká a nikoli čerstvé pekárenské výrobky? Toto je tedy

velmi objevené, totiž já byla překvapená. V čem je to zdravější, to zmrazené a trvanlivé než čerstvé?

MS: Já se nejdřív dovolím k té citaci, tu, co jste četla. To není moje zcela jistě, o tom, že se nemá vůbec nic měnit. To bylo něco změněného a nevím odkud. Já jsem v žádném případě neřekla, že se na vyhlášce nebude nic měnit.

MJ: Paní Slimáková, já si zakládám na přesných zdrojích. Toto jste řekla, Finanční a ekonomický institut 4. 1. 2017. Tak to tam bylo uvedeno, ale jinak je potěšující, ano byla uvedena, můžete si ji přečíst, obraťte se na Finanční a ekonomický institut.

MS: Nesouhlasím s tímto tvrzením, já jsem nikdy.

MJ: Ale to je výborné, takže vy už pomalu přecházíte k protější straně, že se nějaké limity jsou nevyhovující.

MS: Určitě ne. Úplně od začátku říkám, že ta vyhláška je dobře, že vznikla, protože reguluje stav, kterej byl velice špatnej. To, co říkala paní poslankyně, že by to měli regulovat ředitelé škol a ty školy, to tak bylo do této doby a podle nezávislého průzkumu České školní inspekce 86% toho, co se nabízelo v bufetech a automatech, patřilo do té kategorie, co tam nemá být.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Bc. Michaela Matušínská
Katedra:	Katedra českého jazyka a literatury
Vedoucí práce:	Mgr. Jana Adámková, Ph. D.
Rok obhajoby:	2018

Název práce:	Uplatnění Griceových komunikačních maxim a maxim zdvořilosti v diskuzních pořadech
Název v angličtině:	The Application of Grice communication maxims and maxims of politeness in discussion shows
Anotace práce:	Tématem diplomové práce je uplatnění komunikačních maxim v diskuzních pořadech. Diplomová práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část se věnuje verbální komunikaci, pragmatice, kooperativnímu, zdvořilostnímu a manipulativnímu principu. Praktická část se věnuje jazykové analýze politických diskuzních pořadů a zjišťuje se míra uplatnění komunikačních maxim.
Klíčová slova:	Verbální komunikace, pragmatika, komunikační maximy, spolupráce, zdvořilost, manipulace.
Anotace v angličtině:	The topic of thesis is the application of communication maxims in the discussion shows. The thesis is divided into the theoretical and practical part. The theoretical part deals with verbal communication, pragmatics, cooperative, politeness and manipulative principle. The practical part deals with linguistic analysis of political discussion shows and the extent of communication maxim is dedicated.
Klíčová slova v angličtině:	Verbal communication, pragmatics, communication maxims, cooperative, politeness, manipulation.
Přílohy vázané k práci:	Transkripce diskuzních pořadů
Rozsah práce:	76 stran, 13 stran příloh
Jazyk práce:	čeština